

ערוץ תורני

בעזרת השם

Be'Ezrat HaShem

ארגון להפצת תורה בישראל ובעולם

ט"ו בשבט | שובכים

כולל סדר ט"ו בשבט

- 1 זהירות תולעים הרב אפרים כחלון
- 1 ראש השנה הרב ירון ראובן
- 1 לימוד שלחן ערוך יומי הרב יעקב זמיר
- 3 תוכנות
- 6 שו"ת בהלכה הרב שלמה שרביט
- 8 עקבתא דמשיחא
- 8 ישראל לסגולתו
- 9 עולם המעשה
- 10 הגות ומחשבה הרב שלמה שרביט
- 12 נידון בהלכה הרב צבי דידי
- 14 מוסר אבות
- 16 סדר ט"ו בשבט
- 20 שו"ת בקצרה מדייני בית הדין בעזרת השם

הרב ירון ראובן שליט"א יו"ר ארגון בעזרת השם

ראש השנה

הרב אפרים כחלון שליט"א רב ואב"ד בד"ץ בעזרת השם

זהירות תולעים!

דבר המערכת

אחת ממטרותיו המובהקות של ארגון 'בעזרת השם' היא, העלאת המודעות בנושא קדושת ישראל בעולם, הן מהזירות המתבוללות והן מכל שאר מרעין בישין, ודבר בעתו מה טוב כאשר עומדים אנו בפתחם של ימי השובבי"ם הידועים מפי האר"י ז"ל כמסוגלים לתיקון היסוד, קיימים בעולם כאלו שלא יודעים דבר וחצי דבר מחומרת הענין, וגם בקרב אלו המודעים לכך ובכל זאת לא עומדים בחיל מול המלחמה הגדולה, יש בכח שימת הדבר בראש סולם הערכים בכדי לתת אומץ וסיוע לנצח במלחמת היצר, כאשר יודעים שמדובר בדבר בעל ערך עליון, ראשון במעלה, עליו אין להתפשר.

נציין סיפור מדהים אחד מיני רבים שעושה ארגון בעזרת השם למען שמירת קדושת ישראל: יהודי תושב ארה"ב ניהל אורח חיים רחוק מיהדות, הכיר מישהי גויה וסיכמו להתחתן רח"ל, אותו אדם היה שומע מידי פעם את שיעוריו של הרב ירון ראובן שליט"א, והחליט לספר לו על צעדיו, הרב ירון הסביר לו כי זה דבר האסור בתכלית, ועליו לבטל את החתונה, למרבה ההפתעה כשפנה אל המיועדת והודיע לה כי התייעץ עם רב יהודי והוא הורה לו לנתק את הקשר, התעניינה מי הוא הרב, וכשנודע לה שמדובר ברב ירון ראובן אמרה "אני שומעת את שיעוריו ואם הוא אמר שאסור זה מקובל עלי עם כל הקושי שבדברי! הבחור הופתע לשמוע שבחורה גויה שומעת שיעורים של רב, ועוד שגרם לה להבין ולהפריד ברוח טובה - עברו ימים ואותו אדם שניצל מהתבוללות התקרב יותר ליהדות על ידי הארגון, ומאידך גם אותה גויה שנישואיה בוטלו בעקבות שהבחור יהודי, החליטה לברר יותר מהי היהדות, ושמעה יותר שיעורים ודרשות דרך ארגון בעזרת השם, עד שהתגיירה כדת וכדין, ושוב חודש הקשר ביניהם, וכעת נשא אותה לאשה בהיתר כדת משה וישראל, כיום הוא אברך כולל ומרביץ תורה בארה"ב, בעל משפחה ההולכים כולם בדרך התורה.

יום ראש השנה, בנוסף לזה שהוא מסמל את התחלת השנה החדשה בלוח היהודי, הרעיון של ראש השנה מציין גם זמן המשפט השמימי של כל הבריות ושל כל הדינים והגזירות שאנחנו רואים היום בעולם לאחרונה, זה נראה כאילו כל יום ראש השנה.

המשנה בראש השנה (דף ב ע"א) מגלה לנו שט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. בין אם זה קשור להלכה בעניני ערלה ומעשרות, או אפילו לענין שזה זמן מסוגל להתפלל להשם יתברך לקבל אתרוג כשר מהודר לחג הסכות, יש המון דברי תורה ומוסר שאפשר ללמוד מחג זה, אם רק ירחם האדם על נפשו להאכילה מזון הנפש. חכמינו למדו אותנו שאפשר ללמוד לקח מוסרי שיכול לשנות את החיים מכל נקודה שבתורה, ואפילו מכל פרט שבעולם כמו האילן.

העץ והאדם

"כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט)

כאשר לימד משה רבינו את עם ישראל את כל ההלכות המסובכות של מלחמה קדושה - שאל את העם ברמיזה, האם כל איש הגיע לדרגה הזאת שהוא ראוי להיות כמו עץ השדה.

בגמרא בתענית (דף ז ע"א) מצאנו שרבי יוחנן האריך בענין עץ השדה, והסביר שהעץ

המשך בעמוד 2

לקראת ט"ו בשבט הבא עלינו לטובה אמרנו להביא מנסיון רב שנים, ומשימוש בקודש אצל מורנו ורבנו הרב גדעון בן משה שליט"א אב"ד ירושלים וראש מוסדות 'ורו משפטיך'. אלו פירות יש בהם חשש תולעים ומה הבדיקה הנצרכת להם.

• כל ההלכות הוגהו על ידי מורנו הרב שליט"א.

אוכמניות - לפעמים מצוי בהם תולעים בקופסא מצאנו כמה בודדים מתולעים, כדאי לבדוק. הדובדבנים המסוכרים נקיים מתולעים.

בוטנים - טריים הם בחזקת בדוקים, וכדאי להחמיר לפתוח ולבדוק מבפנים, לבדוק 10% אם נקי סימן שהם טריים ונקיים.

גרעינים - גרעינים שחורים (חמניות) - גרעינים ישנים לעיתים נגועים, ואם אוכלים כמות גדולה צריך לבדוק, ובכמות קטנה יראה מבחוח שהגרעינים שלמים ואין בהם קלקול (הגר"ש אלישיב זצ"ל אשרי האיש יורה דעה עמוד ג) ויש מחמירים לבדוק אחד אחד. הגרעינים החדשים מחזקים לנקיים.

גרעיני אבטיח - יותר נקיים מגרעינים שחורים, ומכל מקום יש לבדוק שאינם שבורים או עם נקודות שחורות.

גרעינים לבנים (דלעת) - בדרך כלל הם בחזקת נקיים.

דובדבנים - טריים כשקונים בתפוזרת כגון מה

המשך בעמוד 2

הרב יעקב זמיר שליט"א חבר ביה"ד הגדול ונשיא הבד"ץ

התעוררות ללימוד שלחן ערוך יומי

כידוע הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל - ראש ישיבת חכמי לובלין, תיקן בשם מורו ורבו האדמו"ר זצ"ל, לימוד דף יומי של גמרא תלמוד בבלי. לאחר מכן תיקן האדמו"ר מגור לימוד דף יומי של גמרא תלמוד ירושלמי. והאדמו"ר של חב"ד תיקן לימוד יומי של הלכות במשנה תורה של הרמב"ם. ויש שלומדים לימוד יומי של משניות, וזה דבר חשוב מאוד כמו שכתב האריז"ל: "ושיעור משניות קודם לכל דבר. ועל ידי זה זוכה לנשמה כי 'משנה' אותיות 'נשמה' (באר היטב או"ח סי' א סק"ו). ובשנים האחרונות התקינו כמה רבנים לימוד יומי של משנה ברורה. אמנם, זה פירוש על

המשך בעמוד 4

ומכל מקום כשקונים ממקומות שנשארים שם זמן רב פתוחים באוויר יש לבדוק. נמצאו 2-3 מתולעים מתוך 30 יחידות.

שזיפים - כשהפרי טרי לא מצויים בו חרקים ותולעים כל כך, ובפרי יבש עם גרעין יש לפתוח ולבדוק בעיקר במקום החיבור לעץ. השזיפים המיובשים ללא גרעינים הבאים מחו"ל - מוחזקים לנקיים.

תאנים - תאנים טריות יש לבדוק אם הפרי שלם בחוץ ואין בו חורים, לאחר מכן יש לחתוך את התאנה לארבע ולבדוק כל חלק בנפרד עם קיסם שיעבור בין חתיכות הפרי. יש לשים לב שפעמים והתולעים דומות לסיבי הפרי וצריך נסיון לזה. בתאנים יבשות הבדיקה קשה יותר, כי בתהליך עשייתן נמצאים התולעים וקשה מאד לזהותם, אפשר לבדוק במתינות כל חלק עם קיסם, ומה שנראה חשוד להוריד.

תותים (תות שדה) - הגם שיש מפרסמים שלא לאוכלם כלל העיקר להלכה שיש להוריד בזהירות את העלים בלי שיהיה פתח לחלל התות, לשרות כ- 5 דקות במים עם סבון, לרשרש היטב במים. לאחר מכן לרוקן את המים עם הסבון, לשרות שוב במים בלבד ולרשרש במים. בפעם השלישית לשטוף תחת זרם מים או לשרות במים בלבד ומותרים באכילה [נ.ב. אין לנקות את התותים בשבת באופן הנ"ל בשבת מחשש איסור בורר, לכן יעשה כן מלפני השבת].

לספרי הרב אפרים כחלון שליט"א - טרוק

תמרים - תמר לח בחזקת נקי ולא צריך בדיקה, תמר מיובש על פי רוב אם הוא טרי הוא בחזקת נקי בקופסא של קילו נמצאו 2 תמרים מתולעים. והתמרים הישנים הם בחזקת מתולעים וזיהוי התולעים קשה.

שמצוי בשוק - נגועים מחויבים בבדיקה אחד אחד, כשקונים בסלסלות סגורות צריך לבדוק שהפרי שלם מבחוץ ולבדוק 10% אם נקי הכל מוחזק לנקי. המסוכרים בחזקת נקיים.

זיתים - בדרך כלל נגועים יש לשים לב יותר בזיתים שחורים. ממרח זיתים טחונים בחזקת נקי ולא צריך בדיקה.

חבושים - בחזקת נקיים.

משמש - משמשים טריים בדרך כלל אין בהם תולעים ומספיק לפתוח ולבדוק בדיקה קלה. במיובשים צריך לבדוק אחד אחד כי מיעוט המצוי עם תולעת מתה בפנים. הנקודות הכתומות / האדומות על הפרי מבחוץ אינם ראייה לפרי נגוע אלא חלק מצבע הפרי.

סבוס - בחזקת נקי ולא צריך לבדוק.

ערמונים - נקיים, גם הערמונים המקולפים באריזות וואקום עם כשרות מהודרת אינם צריכים בדיקה.

פטל (תות עץ) - כשהפרי טרי הוא נגוע מאד מתוך 10 יחידות שבדקנו כ- 8 מתולעים - כל פרי רך בחזקת נגוע. חלקם נמצאו עם זבובונים. ולכן אין לאכול כלל (למרות שבחנניות הפירות בכשרות רבנות מהדרין מוכרים אותם).

פיסטוקים - הטריים נקיים והישנים נגועים, ולכן יעשה מדגם של 10% ויפתח ויבדוק גם מבפנים.

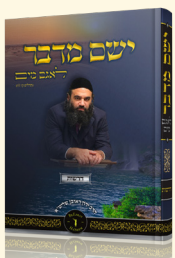
צימוקים - פעמים והם נגועים, במיוחד אם קונים צימוקים מתוצרת חקלאית ביתית וכדומה שמניחים אותם ליבוש בשמש שהם מתמלאים חרקים. כדאי לבדוק לפני השימוש. בצימוקים השחורים הבדיקה קשה יותר. צימוקים שהתישנו זמן מרובה מוחזקים למתולעים מאד.

קשיו - כשקונים סגור בוואקום הוא נקי יותר (שש משזר עמוד קסד),

ההלכות של המלחמה, והוא הורה לראשי השבטים המרגלים את הארץ שכדאי להם ללמוד מן ה"עץ" אם הם יצליחו לאתר אותו. רש"י מפרש שה"עץ" הזה שאליו התכוון משה רבנו הוא הצדיק איוב - רצה לומר, אם איוב עדין חי, אז תלכו ותלמדו ממנו וזה יחזק אתכם.

למה הורה משה רבנו למנהיגים הכי מוצלחים של עם ישראל שכדאי להם לחפש וללמוד מן העץ (איוב)? למה הוא לא אמר שהמרגלים כבר מוצלחים וכבר יש להם מליוני תלמידים?

האמת היא שגם משה רבנו וגם רבי יוחנן לא מחשיבים את תלמידי החכמים אם הם גדולים על פי ההצלחה או הפופולריות שלהם. שכן מתוך השאלות ששאלנו עולה ומתבאר באופן פשוט ש"עץ" - איננו מיישגו פופולרי או מוצלח, אלא הוא מנהיג אמיתי שכדאי ללמוד ממנו. רבי יוחנן מסביר את החילוק בין עץ טוב לעץ רע על פי בחינה פשוטה מאוד: האם העץ הזה יש לו

מידות טובות או לא? וכמו שרבי יוחנן אמר בגמרא הנזכרת. ואם יש לו מידות טובות אז זה ברור שה"עץ" עצמו מאמין במה שהוא מלמד, והוא שותה ממקור החיים, מסם החיים, והוא נהיה ראייה חיה לכל הסיבות הטובות שיצאו באכילת פירותיו. אבל אם אין לו מידות טובות, זה אומר שהוא מוכר משהו שהוא עצמו לא מאמין בו, והוא שותה מסם המוות המשקה את האילן ומגדל עץ עם פירות רעים שיכולים להחריב אותך. ירון ראובן "ישם מדבר" (לאגם מים)

מרמז על תלמיד חכם שמלמד את הרבים. והוא פסק שאם האילן הזה - התלמיד חכם - הגון ומביא פירות - כגון דיני התורה, מוסר ועוד, כדאי ללמוד ממנו כמו שנהנים ואוכלים את פירות האילן. אבל אם הוא עץ שלא מביא פירות, ממשיך רבי יוחנן ואומר, מצוה לחותכו ולהכריתו, היינו לעזוב את אותו תלמיד חכם ולא לקבל דבריו.

בהשקפה ראשונה, זה לא נראה הגיוני לבדוק בכל תלמיד חכם או מומחה שרק מתחיל את הקריירה שלו. זה נדיר מאוד למצוא מישהו שיכול להוציא פירות מראשיתו. אפילו המומחים הכי גדולים בעולם צריכים זמן ומאמצים רבים כדי שיוכלו להגיע לרמה שיוכלו להוציא פירות - ויהיו פופולריים. האם באמת חז"ל מצפים שתלמיד חכם יצליח ביום אחד לתת פירות ולהיות פופולרי, ואם לא עוזבים אותו?

האם זאת אומרת שאנחנו התלמידים נלמד רק מן המורים והמרצים הפופולרים שראו הצלחה מיד כשהם התחילו?

צווי משה למרגלים

כאשר שלח משה רבנו את המרגלים לבדוק את ארץ ישראל, אמר להם הנחיות רבות, וביניהן - "היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" (במדבר יג, כ).

מפסוק זה נלמד כיצד לשנות ולסלק את ההנחה שהוצאת פירות היינו הצלחה גשמית או פופולריות. אנחנו צריכים לשים לב שגם משה רבנו נתן את אותה העצה למרגלים שנתרו את הארץ 39 שנים לפני שהוא לימד את עם ישראל את

מהי התשוקה החזקה ביותר הקיימת לאדם בעולם הזה?

משתגעים ומתלהטים אחריה", וישאל השואל, מדוע באמת בני אדם לא מרגישים במתיקות התורה עד כדי שישתגעו אחריה, כפי תיאורו של האור החיים? אלא הם הם הדברים, כי מעטה החומר מכסה על התשוקה הזו בעולם הזה - והדרך להסרת המעטה החומרי הזה הוא דווקא גם כן על ידי לימוד התורה לשמה ובעמל, לימוד כזה משבר את המכסה, אם כי לא לגמרי אבל כל המרבה בעמל התורה נטהר יותר ומרגיש חיבור יותר לבורא. וכפי שמספר רבינו חיים ויטאל זיע"א על רבו האר"י הקדוש שהיה לומד משניות בעמל ויזע רב, והסביר לו שזה כדי לשבר הקליפה ולהגיע בטהרה ללימוד הסוד, כמובן שהאר"י היה מצוי במדרגות שאינם במושגים שלנו כלל, אבל כל אדם החי בגוף חומרי זקוק לטהרה כמה שיותר כדי להסיר את המסכים והמחיצות מול בוראו ית'.

הלב היהודי, גם אם אינו חי ברגשות עזים אלו לתורה, מרגיש הוא כי הם חבויים בתוכו בעומק נבכי נפשו, ולכן יש בכוחו לפעמים לגבור על היצר מתוך ידיעה זו, כשמחדד את ההכרה שהוא שייך למושגים ותשוקות נשגבות ונעלות יותר מאשר תאוות פחותות, - כך הגדירו חז"ל את עמידתו של יוסף בנסיון ש"פטפט" ביצרו, כלומר זלזל ביצרו, כאומר לו מה אתה

מביא לי מול מה, שכר עבירה כנגד הפסידה, אין בכלל מה להשוות את ההנאות שלנו שהם דביקות בבורא ובתורתו, להנאות שהיצר מציע, אמנם היצר "משלם במזומן", ואנחנו צריכים להמתין, אבל גם בזמן ההמתנה יכול היהודי לחוש מעט בהבדל העצום החבוי בעומקם של הדברים.

לכן אמרו חז"ל (ברכות ה"א) אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה - אלו הם מדרגות בהם האדם מגיע לנקודה הפנימית שלו, שכאשר הוא מגיע אליה בעזרת ה' שוב אין ליצר הרע כח מולו, והראשונה במעלה היא על ידי לימוד התורה, כנ"ל שהיא מטהרת את האדם [וכמו שדרשו חז"ל עה"פ כנחלים נטיו] ומגיע לאהבת ה' כפי שכותב הרמב"ם הדרך להגיע לאהבתו היא על ידי לימוד התורה, אבל זה דורש תנאים של תורה לשמה ועמל התורה, ולא כל אדם הנמצא כרגע בנסיון בר הכי להגיע לדרגה כזו, לכן יש את האפשרות השנייה שהיא דרך מקוצרת יותר למלחמה, והיא קריאת שמע שיש בה רמ"ח תיבות ומובא בזוה"ק שהיא רומח אל מול היצר, וזה גם על ידי אהבת ה' הנמצאת בפרשה ראשונה ושניה, וכפי שאומר הרמב"ם בהלכות ק"ש שצריך להרגיש בק"ש הנאה מאהבת ה' שאין לו הנאה למעלה ממנה.

ואם לא נצחו, יש את המוצא האחרון שאין ליצר הרע פתח מילוט ממנו אם יתבונן בו האדם באמת, והוא הזכרת יום המיתה, פחד יום המיתה מזכיר את סוף כל האדם ובית דין

כל אדם יענה על שאלה זו מתוך הרגשותיו נסיונותיו וכו' מתוך מה שהכיר עד היום בחייו. אבל מסתבר שיש תאוה ותשוקה אחת חזקה מעל כל מה שאנחנו מכירים, כך גילה לנו הגר"א זיע"א (הדברים הובאו בכתבי הגר"א בלאך זצ"ל תלמיד החפץ חיים ומובאים גם בספר "הצדיק רבי שלמה"):

אמרו חז"ל במדרש רבה (בראשית פרשה כ) ארבע תשוקות הן וכו' ואמר הגר"א זצוק"ל בזו הלשון: **יש עוד תשוקה אשר אין בכח איש לצייר ולשער חוזקה וגודלה**, בעת שמוליקין את האדם מביתו לקברו ואז תיפקחנה כל חושי ורואה מה שלא יכול לראות בימי חיותו ומראין לו עונשי הגיהנם ותענוגי הגן עדן, ורואה איך כילה ימיו בהבל וכל כספו וזהבו אשר עמל עליהם הם לצנינים ולחוחים בעיניו כי בעבורם קנה לנפשו עונשי גיהנום וגם הפסיד תענוגי הגן עדן.

ויתבונן אז בשכלו הזך כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעולם הזה, כי יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות היה בכל ימי חייו אשר הלכו בבטלה, אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים אשר עין לא ראתה, ומחמת גודל התשוקה אשר הוא רוצה להתעדן שם

והוא אינו יכול להיכנס שם מחמת שהוא מלוכלך בצואת עוונותיו הוא מרוצה להענש בגיהנם בעונשים קשים ומרים, רק שיבוא אחר כך לתענוגי הגן עדן ואין בכח אדם לצייר גודל שיברת ליבו וחרטתו.

ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא היה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, רק בעולם הבא נותן לו הקדוש ברוך הוא כח שיוכל לסבול זה הצער ואז **גודל תשוקתו שיתן לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו ואומר אוי לי איך החלפתי עולם של תענוגים נצחיים על עולם חשך והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם**. עד כאן דבריו.

תשוקה זו רק "מתגלית" בעת שמוליקים את האדם לקברו, אבל בפועל התשוקה לתורה ולרוחניות קיימת ופועמת כל הזמן בלב כל יהודי באשר הוא, גם אלו שכעת עדיין רחוקים מהתורה ומרגשי קודש כלל, בתוכם נמצאת נשמת ישראל, הגדולה יותר ממלאכים [כדברי מהר"ח], ולכן התשוקה היא עזה כמוות לקדושה ולתורה ומצוות ולעשות נחת רוח ליוצרו - אלא מה - הגוף והחומריות מסתירים אותה כמו זריקת הרדמה בעוצמה גדולה מאוד, אבל כאשר נפטר האדם לבית עולמו, או אז משוחרר הוא ממעטה החומר, וה"הרדמה" התפוגגה והלכה לה, ואז מתפרצת התשוקה הזו במלוא עוצמתה כדברי הגר"א זיע"א.

מעין דברים אלו אנו לומדים מתוך דברי אור החיים הקדוש המפורסמים, (פרשת כי תבא עה"פ ושמת בכל הטוב): "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טיב התורה היו

וכידוע, עיקר לימוד התורה הוא לא בלימוד שטחי אלא בלימוד מעמיק ובעמל וכמו שכתב הט"ז שלכן מברכים "לעסוק בדברי תורה" היינו, לעמול בדברי תורה.

וכן כתב רבינו חיים בן עטר הק' בספר ראשון לציון על משלי (ב. א): "וצונו לטרור בתורה להשיג עומקה לא לשטחיות הדברים אלא החכמה וההתבוננות בה ולהוציא דבר מתוך דבר כי זהו עיקר הידיעה שנצטוינו עליה דכתיב: "יודעת היום והשבות אל לבבך...". וכן כתב עוד שם (משלי ב, ז). וכן כתב שם (איכה פ"א פסוק יב): "כי הידיעה תתייחס אל עומק וכל מעיין יעמיק". וע"ע בספרו חפץ ה' (שבת פח ע"ב). ובאור החיים (ויקרא כו, ג). ובדברים (יב, כח).

ומרן בשולחן ערוך (או"ח סי' א ס"ד) כתב וז"ל: "טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה". וז"ל באר היטב (סק"ח): "כתב בספר מקור חיים, דהוא הדין בלימוד תורה נמי הדין כן". [מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה].

ומרן זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סי' כו אות ט) כתב וז"ל: "ומכאן תשובה לקצת מחכמי הדור, שיש להם סגולה לגמור כל הש"ס בתוך תקופה קצרה בלי הבנה כלל, והוא איבוד זמן, ואינו נחשב להם לימוד, ואין לך ביטול תורה גדול מזה...וטוב מעט בכוונה מהרבות בלי כוונה. ועל כל פנים לבטל ת"ח מלימודם בכדי שיגמרו הש"ס גירסא בלי הבנה. הוא איסור גמור לפע"ד". עכ"ל.

ולכן לבעלי בתים עדיף ללמד הלכה כיון שהם צריכים לדעת הלכה למעשה כי זה העיקר, כמו שכתוב: "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" (תהלים פז, ב), ודרשו חז"ל: "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה

יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות.

והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח ע"א).

ושאלו המפרשים, למה אוהב ה' "שערים המצויינים בהלכה" יותר "מבתי מדרשות", מה ההבדל בין "שערים המצויינים בהלכה" לבין "בתי מדרשות", בשלמא "יותר מבתי כנסיות" מובן, כי בבתי כנסיות רק מתפללים מה שאין כן בבתי מדרשות לומדים בהם תורה ושנינו: "ותלמוד תורה כנגד כולם". אבל למה הם "יותר מבתי מדרשות", הרי גם בהם לומדים תורה?

והסבירו, כי ההבדל הוא, שיש בתי מדרש שלומדים שם גמרא, ראשונים ואחרונים אבל רק לשם פלפולים כדי לחדד את השכל של הלומדים, כדרך שלומדים תלמידי הישיבות. אמנם, זה חשוב כי קודשא בריך הוא חדי בפלפול דאורייתא.

אבל לעומתם יש בתי מדרש שלומדים בהם גמרא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. היינו, שלאחר כל סוגיא הם לומדים גם את הרי"ף והרא"ש ואחר כך לומדים טור ובית יוסף ושולחן ערוך הלכה למעשה.

ועל בתי מדרשות אלה נאמר: "אוהב ה' שערי ציון", שערים המצויינים בהלכה, שלומדים בהם הלכה למעשה עם כל

השו"ע אבל זה רק על חלק אחד, אורח חיים, מתוך ארבעת החלקים של השו"ע.

אינני יודע מדוע עד עכשיו שום רב לא תיקן לימוד הלכה יומית בכל ארבעת חלקי השו"ע שהם הלכה למעשה. ונראה שמן השמים הניחו לנו מקום להתגדר בו וכמו שאמרו במדרש וז"ל: "חזקיהו מלך יהודה כיתת נחש הנחשת אשר עשה משה [פסחים נו ע"א], כי בעוד הימים ההם היו ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן (מ"ב יח ד)...וכל השנים שעברו מימות משה ועד חזקיהו לא כיתתו אדם לא מלך ולא נביא עד שבא חזקיהו...אלא כך דרך העולם, זה בדורו, וזה בדורו... ואין דור אחד יכול לתקן כל הדורות, אלא בכל דור ודור שרי ישראל מודיעין לעם ה' דרך ה' ומתקנין ומחדשין ומוסיפין על הראשונים על דרך עבודת אלוקינו...". עכ"ל.

ולכן הגיע הזמן לקרוא לכל עם ישראל לקביעת זמן בכל יום ללמוד את כל ארבעת חלקי השו"ע שהם הלכה למעשה. כמו כן הרבנים המוסרים בכל יום שיעורי תורה בבתי כנסיות, בפרט בין מנחה לערבית בזמן שרוב הקהל באים להתפלל מנחה וערבית, צריכים ללמד את הקהל הלכות מתוך השו"ע מתחילתו ועד סופו. ובפרט לבעלי בתים שאין להם הרבה זמן פנוי ללימוד ודאי שעדיף שילמדו הלכה למעשה בשו"ע מאשר לימוד דף יומי של גמרא כי בודאי לא עליהם התכוין הגר"מ שפירא בתקנתו ללמוד דף יומי של גמרא כיון שאין להם הרבה זמן פנוי כדי ללמוד את כל הדף בעיון ובפרט מסכתות עירובין, חולין ונידה ועוד, וכן כל סדר קדשים. וכידוע, בדרך כלל לא מספיק זמן של שעה כדי להבין את כל הדף היומי וכל

אחד מהלומדים צריך לפני השיעור להכין את לימוד הדף וגם אחר השיעור צריך לחזור על לימוד הדף. ואין ספק שהגאון רבי מאיר שפירא לא התכוון שילמדו הדף במהירות, אלא התכוון שילמדו אותו בעיון ובהבנה ולא רק בגירסא בעלמא, והראיה לכך היא שהרב לא קבע כמות זמן של לימוד הדף אלא קבע לימוד דף יומי וזה משום שלא כל הדפים שווים "אלו דברים שאין להם שיעור", ובדרך כלל לא די בשעה אחת של לימוד הדף בעיון אלא צריך לפחות שעתיים או שלש שעות ולכן זה מתאים יותר לאברכים שילמדו את הדף היומי באחד מסדרי הלימוד. וגם הם יכולים ללמוד כל יום את הדף היומי ברצף מבלי להחסיר שום דף וגם אם יום אחד או כמה ימים יהיה להם אונס שלא יכלו ללמוד את הדף היומי הם יכולים להשלים אותו אחר כך כיון שכל הדפים הם כמו שרשרת אחת של טבעות שאם תחסר טבעת אחת אין כאן שרשרת. כך הדבר אם יחסר דף או כמה דפים שלא נלמדו זה יפגע ברצף של הסוגיא.

אבל לבעלי בתים שיש להם ביום רק שעה אחת פנויה ללימוד, קשה ללמוד אותם דף יומי. ולכן אני נהגתי בס"ד ללמד שיעור גמרא לבעלי בתים שיש להם רק שעה פנויה ביום, לא "דף יומי" אלא "שעה יומית" כמה שמספיקים ללמוד בשעה אחת, דף אחד, חצי דף, רבע דף, כי העיקר הוא שכולם יבינו את לימוד הגמרא. וגם לימדתי אותם רק סדר מועד, נשים ונזיקין. ובין מנחה לערבית לימדתי הלכה למעשה.

הרה"ג רבי יצחק יוסף שליט"א מה שהאריך בענין זה בספריו ליקוט יוסף ובספרו עין יצחק ח"ג. ע"ש.

אמנם, ישנם כמה הלכות שאין אנו פוסקים כמרן השו"ע בפרט בענין ברכות, אולם, כבר כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סימן טו) שאף על פי שאנו תופסים, ספק ברכות להקל נגד מרן, מ"מ העושה כדעת מרן אין מזניחין אותו, וכ"כ מרן זצ"ל בשו"ת חזון עובדיה (כרך ב עמוד תתסה) דאף על פי שאין אנו עושים ספק ספיקא בברכות, מ"מ היכא שמרן השו"ע פסק לברך, תו ליכא בזה איסור לא תישא, וכ"כ עוד שם (כרך א עמוד קיג). ולכן צריך להחזיר עטרה ליושנה ולקבוע סדר לימוד יומי בשולחן ערוך של מרן.

והנה, כידוע בכל הדפוסים של ספרי הש"ס יש אותה צורת הדף ואותו מספר של דפים כך שכל הלומדים בכל העולם יכולים ללמוד כל יום את אותו דף של הדף היומי ולא משנה איזו הוצאה של הש"ס יש לכל אחד.

לעומת זאת בספרי השו"ע יש לכל הוצאה צורת דף אחרת ומספר דפים שונה כך שאי אפשר לקבוע לכל הלומדים שילמדו בכל יום את אותו דף בשו"ע.

וגם לחלק את הלימוד היומי לפי הסימנים של השו"ע גם זה לא נכון לעשות כיון שיש סימנים קטנים ויש סימנים מאוד.

לכן נראה שיש לחלק את הלימוד היומי בשו"ע לפי הסעיפים של כל ארבעת חלקי השו"ע. לפי מה שאמרו לי, מי שרוצה לסיים שו"ע בשנה צריך ללמוד בערך שלושים סעיפים בכל יום. ובשנתיים חמשה עשר סעיפים. ובשלוש שנים עשרה סעיפים. וכן על זה הדרך, וכל אחד יחליט לפי הזמן הפנוי שיש לו, כמה סעיפים ילמד בכל יום עד שיסיים את כל השו"ע.

והנה, כידוע יש הרבה מפרשים על השו"ע וכמובן אי אפשר לקבוע לכולם שילמדו את כל המפרשים ולכן נראה שיש ללמוד לפחות את פירוש "באר היטב", שהוא ליקוט של גדולי המפרשים בקצרה. וכמובן שכל אחד יכול להוסיף וללמוד עוד מפרשים לפי זמנו הפנוי: מגן אברהם, טורי זהב, ח"מ, ב"ש, סמ"ע, ש"ך, משנה ברורה וכף החיים, חזון עובדיה וליקוט יוסף. ומי שיכול ללמוד את ההלכות במקורם, טור ובית יוסף, הרי זה משובח.

אין ספק כי מרן רבי יוסף קארו זצ"ל, בשמים שש ושמח מכך שכולם לומדים שו"ע יומי והוא יתפלל לפני בורא עולם על כל הלומדים שיתברכו בכל מילי דמיטב, ברוחניות ובגשמיות, ובביאת משיח צדקינו במהרה בימינו. אמן.

[מאמר זה הוא תקציר ממאמר ארוך שכתבתי בס"ד בענין זה]

מקורותיה, "מכל משכנות יעקב", מכל בתי כנסיות שבהם רק מתפללים וכן גם מכל בתי מדרשות שבהם רק מתפללים. (רבינו יונה ומהרש"א שם).

וידוע מה שכתבו הפוסקים שאנו הספרדים קיבלנו את הוראות מרן השו"ע בכל הלכותיו וכמו שכתב בספר אורים ותומים (תקפו כהן סוס"י קכ"ד) וז"ל: "דין שנזכר בשו"ע, והמחבר והרמ"א השמיטו דעת החולק, קבלה בידי וכן ראיתי מדיינים מומחים וכן דן אני ובא מבלי לטעון, "קים ליה" כדעת החולק, כיון שהרב בית יוסף ורמ"א שמו זכרוננו אחרי הדלת אין לחוש לו, וקיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר שו"ע והגהת רמ"א...". עכ"ל.

וכן כתב מרן החיד"א בספר ברכי יוסף (ח"מ סי' כה אותיות כו, כז, כט) וז"ל: "...וראיתי בתשובה כ"י למהר"י פראג"י מהמה, שכתב דבארץ מצרים ופרדודאה אין לזוז מפסקי מרן, שכך קבלה בידו מגאוני מצרים ומרבנים הגדולים...דפסקי מרן קיבלו בכל גלילות מצרים. גם בארץ ישראל כולה אין נוהגים לומר קים לי נגד מרן... ועתה אמת אגיד אשר שמעתי מפום רבנן קדישי ששמעו מפי הרב הגדול מופת הדור מהר"ח אבולעפיא זלה"ה, שקבל מזקני גאוני דור שהסכימו בכלל זה דמרן קרוב למאתים רבנים מדורו, וכך היה אומר כי כל אשר יעשה פסק מרן עביד כמתן רבנן. אלו דבריו ז"ל. עכ"ל.

וכן כתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ו אור"ח סימן א אות ג) וז"ל: "...בשו"ת דברי חיים: ואני אין דרכי לפלפל בדברי גדולי הראשונים איזו שיטה מהם עיקר להלכה, כי דבר זה הוא גסות הרוח ודברי הבל להכריע בין הראשונים, כי מה נדע ולא ידעו הם ואין לנו אלא לסור למשמעתם של הטור ושולחן ערוך וכו'. וכיו"ב כתבו גאוני פרנקפורט, בזה"ז ראינו בתשובות חכמי זמנינו שדרכם לפלפל בדברי חידודים ואינם שמים על לב פסקי הטור ושו"ע אשר אנו מחוייבים שלא לנטות מדבריהם ימין ושמאל, מאחר שכבר נתפשטו הוראותיהם ונתקבלו דבריהם כהלכה למשה מסיני לכל עדת בני ישראל...". עכ"ל. וע"ע שם (ח"ה אור"ח סימן מג אות ז) וז"ל:

"החיד"א...והגאון מהר"ח פלאג"י שספרדי שעושה מעשה להקל באיזה ענין כדעת הרמ"א היפך פסק מרן חייב לעשות תשובה וכפרה. גם בשו"ת מהר"י פראג"י (סי' נט דנ"ד ע"א) כתב, דבאתרא דידן דפסקינן כמרן מרא דאתרא, הרי דבריו הוקבעו כהלכה למשה מסיני שאין בה שום מחלוקת, אפילו יש רבים שחולקים עליו. וכל הזז מדבריו אפילו מקולא לחומרא הרי הוא כאילו זז מדיני התורה, ומזלזל בכבוד רבו. ע"ש". עכ"ל.

וע"ע למר בריה דרבינא הראש"ל והרב הראשי לישראל

תובנות

• המשך •

של מעלה וכל עונשי גיהנם, אמנם נראה ע"פ דברי הגר"א שיש כאן ענין נוסף של הזכרת התשוקה האמיתית המעמידה בצל ומבטלת את התאוה שמציע היצר, כי הנשמה יודעת את תשוקותיה האמיתיות, וכשזוכר זאת האדם יש בכך רושם בפועל, ואולי זה מדוקדק במילים "יזכור לו יום המיתה" מה הענין להזכיר ליצר הרע יום המיתה, לכאורה צריך לומר שיזכיר לעצמו יום המיתה, וכך יפחד ויברח מהחטא, אלא הענין שיזכיר ליצר את התשוקה החזקה ביותר, ויפטט ויזלזל בו, מה הוא מעמיד מולו כעת.

זה גם מסביר לנו את פשר התפרצות רגשות הקודש שאנחנו רואים, בפרט בתקופה האחרונה, אם באותה מסיבה, או בסיפורי מופת אחרים, שפתאום קבלו יהודים על עצמם לשוב בתשובה, או שפרצו מפיהם קריאות אמונה שהיו חדשות גם להם עצמם, גם אצל אנשים שכביכול רחוקים מאוד מהקב"ה, אבל ברגע אסון [לא תקפ"ץ] האדם זוכר יום המיתה, ואפילו רואה מול עיניו את יום זה, והוא נכנס למצב של ביטול העולם החומרי מתודעתו, ואז מתפרצים רגשי הקודש העזים החבויים בו מאז ומעולם.

הרב שלמה שרביט שליט"א
ראש כולל ודיין בבד"ץ 'בעזרת השם'

כמה דינים שכיחים בעניין ההרחקה מהעריות

הרב שהקירוב לעריות בלבד הוא בלאו וכו' ע"כ. ובאמת שמדברי מרן הב"י (יו"ד סי' קצה) מבואר שאליבא דהרמב"ם יש להחמיר בכל קרבה לעריות כאביזרייהו דגילוי עריות, ועפ"י צידד שם מרן הב"י שמא יש להחמיר במחלוקת זו אפי' במקום חשש פיקוח נפש. ע"ש.

ואולם לכא' מצאנו בדברי הרמב"ם גופיה (איסורי ביאה פכ"א ה"ב) שאינו אסור אלא מדרבנן, שהרי כתב 'אסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות או לשחוק עמה או להקל ראש וכו' ומכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות. ע"ש. וכתב שם הרב המגיד דמש"כ דמכין בזה מכת מרדות הוא 'כידוע בכל איסור שהוא מדבריהם'. ע"כ. ומבואר בפשיטות דס"ל להרב המגיד בדעת הרמב"ם שיש בדברים בטלים עם הערוה איסור מדרבנן בלבד. וכע"ז כתב גם בספר 'לב שמח' על ספר המצוות דמה שכתב הרמב"ן בשם הרמב"ם שיש בקפיצה ורמיזה עם הערוה איסור תורה 'לא נמצא לו כן, לא בספר המדע ולא בשום ספר אחר מספריו, ואדרבה וכו' מצאנו לו (בפרק כ"א מאישות) 'אסור לו לאדם לקרוץ וכו' או לרמוז וכו' או לשחוק עמה או להקל ראש וכו' ומכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות'. ע"כ. וכתב ע"ז הלב שמח כדברי הרב המגיד הנ"ל, דעכ"פ כל קירוב שאינו חיבוק ונישוק אינו אלא בדרך אסמכתא, ואינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכדברי הרב המגיד והלב שמח מצאנו גם בספר החינוך (מצוה קפ"ח) שבעיקר הדבר תפס כהרמב"ם שאסור מן תורה בלאו דלא תקרבו גם בדברים המביאים לידי גילוי ערוה, אלא שאירי דוקא בחיבוק ונישוק 'וכל הדומה לאלו הפעולות הרעות' וכו', מה שאין כן בשיחה בטילה אפי' היא שיחה מתוך שחוק וקלות ראש, וכן הרמיזה וכדו', שבכגון אלו אין האיסור אלא מדרבנן בעלמא, 'שאסרו חכמים בזה לגדר וכו' שלא יקרץ אדם בידיו וירמוז בעיניו לאחת מן העריות, ושלא לשחק עמהם כלל' וכו'. עכ"ל. אולם מש"כ החינוך אינו בדעת הרמב"ם אלא כך היא הכרעת עצמו. ע"ש.

ואולם לפי קוצ"ד יש לנו לתפוס כעיקר בדעת הרמב"ם דלא כמש"כ הרב המגיד והרב לב שמח, שהרי בלשון הרמב"ם במנין המצוות שבתחילת ספר המדע (ל"ת שג"ג) כתב כן הרמב"ם בלשון ברורה דהקריצה והרמיזה הם בכלל הלאו דלא תקרבו, ולא מצאנו מי שפקפק על הגרסא שם, ובפרט שכן העיד לנו הרמב"ן להדיא בהשגותיו על ספר המצוות שראה כן 'לרב בחבורו הגדול שבספר המדע במנין הקצר' וכו'. ע"ש. וא"כ לענ"ד כבר אין להתחשב במה שכתב הלב שמח שלא מצא כן בספרי הרמב"ם, דלא ראיתי אינה ראייה. וכן מה שכתבו הרב המגיד והלב שמח להוכיח שאיסורו רק מדרבנן ע"פ מה שכתב הרמב"ם (פכ"א מאיסורי ביאה ה"ב) שיש על הקריצה והרמיזה והשחוק 'מכת מרדות', יש לומר דאם מהא ליכא למשמע מידי, דאפשר דמה שאין בזה מלקות מן התורה הוא מחמת דהוי לאו שאין בו מעשה, וכבר כתב הרמב"ם גופיה (הל' שגגות פרק א ה"ב) שאפי' המגדף אינו לוקה מפני שאין בו מעשה, וע"כ שפיר נוכל לומר דמה שאינו לוקה על הקריצה והרמיזה וכו' הוא מחמת דלא גריעי ממי שעבר על לאו דמגדף בדיבור, דאינו לוקה מפני שאין בו מעשה. ועוד שכן כתב הרמב"ם להדיא בפירושו המשנה בסנהדרין (פ"ז), שה'קריצה בעין' אסורה בלאו מן התורה.

שאלה: כיון שעכשיו היא תקופת ה'שובבי"ם', ברצוני לדעת מה היא חובת הזהירות במקומות העבודה בעניין שיחה בטילה עם נשים.

הנה אמרו רבותינו (פ"ב מאבות דר' נתן משנה א') איזהו סייג שעשתה תורה לדבריה הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב (ויקרא י"ח י"ט) יכול ידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב וכו'. ע"כ. ונמצא לכא' מפורש בזה שיש איסור מן התורה לדבר דברים בטלים עם הערוה, והוא נכלל במה שאמרה התורה 'לא תקרבו לגלות ערוה'. ובאמת שכך היא המשמעות בדברי רבינו הרמב"ם בכמה מקומות, שיש בזה איסור תורה גמור, שהרי כתב בפירושו המשנה שלו (סנהדרין פ"ז), שנכלל במה שאסרה התורה 'לא תקרבו לגלות ערוה' גם 'קריצה בעין', ולשונו שם 'וכן המשחק עם אחת מן העריות, והקריצה בעין במתכוין להנאת כל זה, אסור, ומכין לעובר מלקות. וכל אלו נכללין בשני לאוין נזכרים בתורה, האחד זה שאמר הכתוב לא תקרבו לגלות ערוה, כלומר התרחקו והזהרו 'מדברים המקריבים ומביאים לגלות ערוה', וכך פירשו עליהם השלום, לא תקרבו, ולא לגלות ערוה, וכו' אבל אין חייב כרת אלא על הביאה וכו' ע"כ. והרי מפורש שהקריצה בעין אסורה מן התורה. והוא הדין למדבר עם הערוה דברים בטלים. וכנ"ל באבות דר' נתן. וכן כתב עוד הרמב"ם ב'מנין המצוות' (ל"ת שג"ג) שבתחילת ספר המדע, 'שלא ליקרב לעריות בדברים המביאים לידי גילוי ערוה כגון חבוק ונישוק 'ורמיזה וקפיצה' שנאמר לא תקרבו לגלות ערוה, מפי השמועה למדו שזו אזהרה לקריבה המביאה לידי גילוי ערוה. ע"כ. ונראה כוונתו מפורשת, שכל דבר שגורם לקירוב דעת עם הערוה נכלל באיסור זה.

ובאמת שכן למד הרמב"ן בדעתו של הרמב"ם (בהשגותיו על ספהמ"ז), שלאחר שהביא מה שכתב הרמב"ם במנין המצוות שבספר המדע, כתב על זה הרמב"ן שנמצא א"כ שרמיזה וקפיצה הם גם בכלל לאו דלא תקרבו אליבא דהרמב"ם, ושאר עליהם הוא לוקה. וכתב שם שכפי הנראה למד כן הרמב"ם מההיא דאבות דרבי נתן (פ"ב) שדרשו כנ"ל מלאו דלא תקרבו 'יכול ידבר עמה דברים בטלים ת"ל ואל אשה לא תקרב וכו', וכתב ע"ז הרמב"ן 'ומזה הוסיף הרב (הרמב"ם) רמיזה וקפיצה וכו'. ע"ש. ונמצא א"כ מפורש שהבין הרמב"ן בדעת הרמב"ם שיש לאסור מן התורה את הדיבור בדברים בטלים ואת הרמיזה עם הערוה.

ואולם, יעויין שם בכל דברי הרמב"ן בהשגות על ספר המצוות, שדעתו שבאמת אפי' בנגיעה בערוה וכו' אין איסור לאו אלא בביאה, מה שאין כן בכל שאר הקריבות, אפי' בחיבוק ונישוק אין איסורן אלא מדרבנן. והוסיף שם הרמב"ן על מה שנשמע ברמב"ם שהשח שיחה בטלה עם הערוה עובר בלאו מן התורה, בזה הלשון, 'והם באמת דברים בטלים שיהיה במדבר עם אשתו נדה שיחה בטלה לאו ומלקות מן התורה'. ע"ש. ואולם ברור שגם הרמב"ן מודה שיש בזה לכל הפחות איסור מדרבנן, שהרי זה הוא מה שאמרו באבות דר' נתן כנ"ל, שאסור לדבר דברים בטלים עם הערוה. ואע"פ שהאריך שם הרמב"ן להוכיח שיטתו מן התלמוד, כבר כתב בספר מגילת אסתר (שם בספר המצוות) באריכות לדחות את ראיות הרמב"ן וסיים 'שהנכון כדברי

לידי שחוק. ע"ש. וכע"ז כתב בבית שמואל (שם סק"ב) בשם הב"ח, דבש"ס משמע דאפילו אם היא מדברת שיחה יתירה בלי שחוק, הוי משחקת, כי שיחה יתירה מביא לידי שחוק. ע"ש. ומעתה יוקשה מאוד דלפי מה שהוכח בדעת הרמב"ם כנ"ל דיש איסור גמור מן התורה בדיבורים של בטלה עם הערוה, א"כ אמאי לא חשיבא כעוברת על 'דת משה' כאשר היא משחקת עם הבחורים. ואמאי נחשבת רק כעוברת על דת יהודית. והרי על מה שאמרה המשנה 'ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע' הקשו שם 'ראשה פרוע דאורייתא היא, דכתיב 'ופרע את ראש האשה' וכו'. ופרש"י 'ואמאי לא קרי לה דת משה' ע"ש. ומוכח דכל שהוא דאורייתא מקרי דת משה, וא"כ אליבא דהרמב"ם שיש בשיחה בטלה עם הערוה איסור תורה, אמאי המשחקת עם הבחורים חשיבא כעוברת על דת יהודית. ואולם אליבא דאמת אין להוכיח מזה מידי, שהרי כבר מצאנו כמה דברים שהחשיבו חכמים כדת משה הגם שאיסורן הוא רק דרבנן, וכן מצאנו כמה דברים שאיסורן מן התורה שהחשיבו חכמים כדת יהודית, ודוגמא לזה מצאנו ברמב"ם (אישות פכ"ד הי"א) שהמאכילה את בעלה דבר שאינו מעושר חשיבא כעוברת על דת משה. וכתב שם הרב המגיד שממה שאמרו מאכילתו שאינו מעושר איירי במאכילתו דברים האסורין מדרבנן, 'שהרי המעשר בזמן הזה אינו אלא מדבריהם' עכ"ל. ועוד שם, שבכלל עוברת על דת משה הוא שאמרה 'פלוגי החכם טיהר לי את הכתם'. ופשט הדברים מורה דאיירי בכתם דעלמא, דהוא דרבנן. וכן נראה מדברי הקרבן נתנאל על הרא"ש בסוגיין. ע"ש. ובאמת שכן מצאנו שגם חלק מן הדוגמאות שהובאו במשנה כדת יהודית הם איסורים של תורה, שהרי בכלל דת יהודית אמרו נכלל גם 'המקללת יולדיו' ואמרי' עלה (שם) דאמר רבה דאמרה ליה 'ניכליה אריא לסבא באפי בריה'. ע"ש. וכתב ע"ז בפת"ש (סק"י) ששמע בשם הגאון החסיד מהרח"ל זצ"ל מבריסק דאיירי דוקא במקללת בשם או בכינוי, דאריה הנאמר כאן הוא משל להקב"ה. ע"ש. ולפי"ז נמצא דהמקללת קאי באיסור תורה דהא קיי"ל בחו"מ (סי' כז סעי' א) שהמקלל אחד מישראל בשם או בכינוי בעדים והתראה, לוקה משום לא תקלל חרש. ע"ש. ואפי' הכי מנו את המקללת בכלל דת יהודית. וכיוצ"ב חזי' גם גבי מה שכללה המשנה את הטווה בשוק בכלל דת יהודית, ומפרשי' לה דהיינו שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם. וכמו שכתב מרן בש"ע שם, ובפשיטות יש בזה איסור תורה לגלות זרועותיה בשוק. ואמנם שמא יש ללמוד מכל זה שהכניסו חז"ל בגדר דת יהודית גם דברים שהם אסורים מן התורה, כל שראו חז"ל שלא להפסיד את האשה את כתובתה בלא התראה, שכיון שהעוברת על דת משה מפסידה את כתובתה בלא התראה והעוברת על דת יהודית אינה מפסידה בלא התראה, ראו לצרף גם דברים שאסורים מן התורה כ'דת יהודית' כל שראו חכמים שאין להפסידה בלא התראה.

ולמסקנא: כפי הנראה יש לתפוס בדעת הרמב"ם שיש איסור תורה בכל שיחה 'בטלה' עם הערוה, וחשיבא אביזרייהו דג"ע, וכ"כ הרמב"ן להדיא בדעת הרמב"ם, וכ"כ הרמב"ם במנין המצוות, ואף להרמב"ן יש בזה איסור מדרבנן. ומרן הב"י צידד להחמיר בכיוצ"ב. ויש להזהר בזה ביותר במקומות העבודה, ובקרב הגיסים והגיסות, ולעתים תתחייב הזהירות גם בין איש לאשתו נדה. אלא שיש לחלק בזה בין שיחה בטלה לשיחת חולין. וכפי הגדרים שהתבארו. בס"ד.

ואולם שומא עלינו ליישב את הדעת עם מה שכתב הרמב"ן בהשגותיו (לספה"צ שם) ש'הם באמת דברים בטלים שיהיה במדבר עם אשתו נדה שיחה בטלה לאו ומלקות מן התורה'. ע"ש. דבאמת איך יתכן שיאמר כן הרמב"ם שיש איסור מן התורה לדבר עם אשתו נדה דברים בטלים, בלאו שהוא בכלל אביזרייהו דגילוי עריות. וביותר יש להקשות בזה שהרי במה שיש בזה איסור מדרבנן עכ"פ, בזה מודה הרמב"ן, שהרי כך אמרו להדיא בברייתא דאבות דר' נתן, וכו"ל, וא"כ גם לשיטתו של הרמב"ן הדבר מוקשה מאוד. והן אמת שכבר כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך (בית ז' שער ב דף ג עמ"ב) ש'דברים בטלים' שנזכרו באבות ד' נתן 'כלומר דברי הרגל', יש להוכיח שאין הכוונה לאסור רק כשמדברים בענייני צניעות, שהרי כבר כתב הרב המגיד (איסורי ביאה פרק יא הי"ח) שדברי הרגל הם אלו שהזכיר הרמב"ם שם בפכ"א מהל' איסורי ביאה, ושם איירי הרמב"ם בדברי 'שחוק וקלות ראש', ונמצא שגם שחוק וקלות ראש חשיבי כדברי הרגל האסורים אליבא דהרשב"א.

ואולם הנלע"ד לבאר הדברים ע"פ דברי הרמב"ם גופיה בפירוש המשנה (אבות פ"א מ"ז) שכתב שם 'שהדבור יחלק לפי חיוב התורה לחמשה חלקים' וכו'. א' מצוה בו. ב' נזהר ממנו. ג' נמאס. ד' אהוב. ה' מותר וכו'. והמבואר למעי' בדבריו, שיש חילוק ברור בלשון רבותינו בין 'שיחה בטילה' לבין 'שיחת חולין', ושם כתב בגדר מה שאנו מכנים כ'דברי חולין' בזה"ל 'החלק החמישי הוא המותר והוא הדבור במה שמיוחד לבני אדם מסחורתו ופרנסתו ומאכליו ומשתיו ולבושו ושאר מה שצריך לו והוא מותר, אין אהבה בו ולא מאוס, אבל אם ירצה ידבר בו מה שירצה ואם ירצה לא ידבר ובזה החלק ישובח האדם כשימעט הדברים בו והזהירו אנשי המוסר מהרבות בו דברים וכו'. ע"ש. ולעומת זאת כתב בתוך דבריו לענין גדר 'דברים בטלים' בזה"ל 'החלק הג' הוא הדבור הנמאס, אשר אין בו תועלת לאדם בנפשו, ולא עבירה, ולא מרי, כרוב ספור ההמון במה שאירע ומה שהיה ומה הם מנהגי מלך פלוני בהיכלו, ואיך היתה סבת מות פלוני, או איך התעשר פלוני, 'ואלו קוראים אותם החכמים שיחה בטלה' והחסידיים השתדלו בעצמם להניח זה החלק מן הדבור ונאמר על רב תלמידו של ר' חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו וכו'. ע"ש. וברור מאוד לענ"ד, שגם אם מצד תוכן המילים היה מקום להגדיר שיחה מסוימת כשיחה של דברים בטלים, אם יש צורך לאותה שיחה לשמח את הזולת, או להשרות אורה נעימה וכו', פשוט שמחמת כן תחשב אותה שיחה כשיחת חולין שאין בה סרך איסור. ומעתה הוא מבואר בס"ד לנידו"ד, שכל כוונת הרמב"ם לאסור שיחה בטילה עם הערוה ולהרמב"ן הוא אסור מדרבנן, דהכוונה בזה היא דוקא בשיחה שאין בה שום תועלת.

והנה על מה שנתבאר בדעת הרמב"ם עד כאן, יש לעי' שלכא' הוא נסתר מהמשנה בכתובות (עב.), דתנן התם 'ואיזוהי דת יהודית וכו' 'ומדברת עם כל אדם' וכו'. ע"ש. וגרסי' על זה (שם) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד'מדברת עם כל אדם' היינו 'משחקת עם הבחורים'. ע"ש. ונמצא א"כ שהמשחקת עם הבחורים מקרי כעוברת על דת יהודית. והובא ברמב"ם (אישות פכ"ד הי"ב) ובדברי מרן הש"ע (אבהע"ז סי' קטו סעי' ד). ע"ש. וכתב ע"ז החלקת מחוקק (שם סק"ב) ד'לאו דוקא משחקת, דהא אמרי' בכתובות דפסקה לפלכה ושדיתיה ואמרה 'עלם, הב לי פלך', היינו מדברת עם כל אדם ששנו במשנה, ששיחה יתירה באשה מדברי בטלה ומתכוונת לכך, מביאה

בינה מלאכותית ופירות הארץ - קץ מגולה

קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאין פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי וגו' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום וכו' וכן יש לדרוש בהאי קרא ענפכם תתנו ופריכם תשא וגו' מה ענף כל יום אף פרי בכל יום תשא לעמי ישראל וזה יהיה בזמן שקרוב לבא זמן הגאולה וזהו דבר ניסי ודאי קץ מגולה הוא, עכ"ל.

הרי שלעתיד תתן הארץ פרי בכל יום, וזהו מיתר את עבודת האדם לפרנסתו כי הכל מצוי בכל עת וללא טורח וצפייה שלפעמים נכזבת, ואלו ממש דברי הרמב"ם על זמן הגאולה (הלכות מלכים פרק יב ה"ה): "שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין

כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" - ולדברי המהרש"א ההכנה לכך מגיעה בכך שיתחילו עצי פרי של ארץ ישראל לתת פריים, וכמו שרואים בימינו בזמן שישראל על אדמתם יש חקלאות מניבה בארץ מה שלא היה בזמן שישבו כאן בעיקר גויים, וכהבטחת התורה "והשימותי אני את הארץ ושממו עליה אויבכם היושבים בה" - וכעת כהכנה לגאולה בה יהיו המעדנים מצויים, מברך ה' את הארץ לתת את פרייה ולשבוע מטובה.

כך גם ממש שכר האדם ושכר הבהמה בטלים לא כקללה אלא כהכנה לעתיד לבא, כדי שלא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד כדברי הרמב"ם, צריכים להיות פנויים מכל וכל, והעבודה תיעשה על ידי בינה מלאכותית ודומיה, כדי שנהיה פנויים להיות דבקים בחי העולמים.

כמובן שהכנה לעתיד טוב זה דורשת מאתנו הכנה רוחנית כדי שנהיה מאלו הראויים לקבלה, ולהיות נקיים מה' ומישראל, בקדושה ובטהרה ובמידות טובות, בלימוד התורה לשמה ויראת שמים, ובכך נזכה לכל טוב הצפון במהרה בימינו.

הטכנולוגיה המתקדמת בצעדי ענק היא מסימני הגאולה, כך כותב החפץ חיים בספרו שם עולם (חלק ב

פרק יב) על דברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף צח ע"א):

"ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו ח) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לעמי ישראל וגו'", רבי אלעזר אומר אף מזה שנאמר (זכריה ח י) "כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה" ומבאר החפץ חיים: "שלפני ביאת המשיח לא יהיה שכר האדם ושכר בהמה, ואנו רואין את זה בעינינו שמפני ריבוי מסילות הברזל וכלי מכונה שנתרבו שוב אין צורך בפועלים ובבהמה והן הולכין בטל"

ואם נאמר זאת על תחילת עידן הטכנולוגיה כדוגמת מסילות הרכבת בזמן החפץ חיים בה הושבתו העגלונים והסוסים מלקבל שכרם, קל וחומר בדורנו דור ההייטק והבינה המלאכותית, שכלל שמתקדם הזמן, שכר האדם ושכר הבהמה לא נהיה, ופקידים מוחלפים במכונות, בעלי מלאכת ייצור מוחלפים במדפסות תלת מימד, ונהגים במכונות אוטונומיות, גם בעולם הרפואה בדיקות ואבחנות נעשות יותר ויותר בעזרת בינה מלאכותית, כך בכל תחום, האדם הולך ונעשה "מיותר" בעבודתו - לכאורה נראה הדבר כחלק מחורבן מודרני של העולם לפני בנייתו מחדש.

אך נראה לומר שיש קשר בין דברי רבי אבא האמורים לפני כן שאם ארץ ישראל תתן פירותיה זהו קץ מגולה, ועליו הוסיף רבי אלעזר את ביטול שכר האדם והבהמה שגם הוא קץ מגולה וכדלהלן:

מדוע כשהארץ נותנת פירותיה זהו סימן לקץ הגלות? מבאר המהרש"א זו לשונו: לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו

ישראל לסגולתו

סגולת פירות ארץ ישראל להוסיף קדושה ודביקות בה'

שבעת המינים, ואלו דבריו:

אך נוכל להבין כל זה על דרך העבודה דהנה עיקר כוונת הבורא ית' באשר ברא בחינת אכילה היה רק בשביל בחינת ארץ ישראל מחמת שפירות ארץ ישראל יש להם קדושה כל כך כשאדם אוכל מפירות ארץ ישראל שהם ז' המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל ואוכל אותם בקדושת הגוף מעורר ז' מדות העליונים ונקשר ונדבק לבחינת קדושה עילאה ובא לבחינת ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו'.

אמנם כותב הב"ח (או"ח סימן רח) שיש בכך גם מחויבות גדולה, שלא לטמא את הארץ ובכך לטמא את פירותיה, ותכנס הטומאה בקרבם רח"ל. וז"ל הב"ח:

הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ כי על כן הזהיר ואמר בסוף פרשת מסעי (במדבר לה לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל ואמר אם תטמאו את הארץ נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ, ע"כ. יעויין שם עוד בדבריו הנפלאים (ע"פ קונטרס מאמרות ט"ו בשבט).

בחיודשי חתם סופר (סוף מסכת חולין) מבאר מדוע נשתבחה ארץ ישראל בכך שהיא "זבת חלב ודבש? וכך כותב:

והנה שבח א"י זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק מ"מ זה התואר מורה עוד קדושת הארץ ופירותיו כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם ומוסיף אהבה ודביקות בה' כי התורה הברורה בלי סג ופסולת נקרא דבש וחלב תחת לשונך כמו הדבש המוציאין מקליפת התמרה, והחלב מוצא מקליפת הכחל שעליו כן פירות א"י.

כעין זה כותב רבי חיים טירר מטשרנוביץ, בספרו 'באר מים חיים' פרשת שלח על הפסוק והיה באכלכם מלחם הארץ כי כאשר אוכלים מלחם של ארץ ישראל מרגישים התרוממות ואורות קדושה לעבודת ה' וז"ל: והיה לשון שמחה הוא כמאמר חז"ל (בראשית רבה מ"ב, ג) שמחה גדולה ועצומה אשר באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. פירוש תיכף כאשר תאכלו מלחם הארץ יבוא בכם אורות הקדושה וחיות בוערות לתת התרוממות וגדולה לאל הכבוד להללו ולשרתו ולברך בשמו והכל עבור קדושת הארץ שעניי ה' אלהיך בה ואני בעצמי המביא אתכם שמה והיניקה הוא מרשות היחיד ולא מרשות הרבים כאמור. ע"כ.

כך גם כותב בספר בת עין (פרשת בהר), בהדגש על פירות

פרי משולחן ט"ו בשבט כנגד מחלת הטיפוס

בשנים, ניגש אל הרבי בעודו מיילל מרה, כי אביו ואמו לקו שניהם במחלה הנוראה והינם שוכבים שרועים על ריצפת הבית ואין מי שיטפל בהם ויעתיר עבורם, קם רבי דוד'ל ממקומו בסערת נפש וזעק 'הייליגער באשעפער, וכי אפשר להשבית את שמחתי ביום זה'.

לאחר מכן פנה אל הילד, נתן בידו פרי מעל השולחן, וציווהו שיתן לאביו שיאכל מזה הפרי בציווי הרבי, ויאמר לאביו ולאמו בשמו שעוד יזכו לראות ממנו פירות ופירות פירותיהן, ואכן שניהם הבריאו וזכו לראות בני בנים מזה הבן. מרגלא בפומיה של הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע על הכתוב בפרשתן (הסמוכה תמיד לט"ו בשבט) 'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם' (טו כג-כה), כי בימות החורף ישנה איזו מרירות כאשר אין בהם 'חגים ומועדים לששון', על כן 'ויורה ה' עץ' - הורה הקב"ה לבניו לחגוג את ראש השנה לאילנות ולעצי השדה 'וימתקו המים' ובכך יומתקו ימיהם של בני ישראל.

עשירות בזכות קניית פירות לט"ו בשבט

פירות ט"ו בשבט" סיים בעל הדוכן בפרזי את סיפורו. בסיפור בעל החנות היה גוי, והגר"י זילברשטיין נשאל באם היה יהודי אם היה מותר לו לקחת את הפטיש, והשיב לאסור מדין השבת אבידה, אא"כ הבנים היו אפיקורסים שאין בהם מצוות השבת אבידה, וגם אז היה עליו להמתין שמה ישו בו בתשובה, ולא להשתמש, וכמבואר בב"מ (דף כה ע"ב, ובשו"ע חו"מ סימן רס, - כך מובא בגליון טו בשבט פניני חשוקי חמד תשע"ח, - אולם יש לעיין

מעשה זה מביא הגר"י זילברשטיין שליט"א, ודן לגביו בשאלה, האם באופן שבעל החנות היה יהודי, האם היה היהודי רשאי ליטול את הפטיש מבלי ליידיע את הבנים של בעל החנות על האוצר הטמון בו. בתשובתו הוא מעלה, שאכן אסור היה לו לעשות זאת, כיון שחל עליו חיוב השבת אבדה, אלא אם כן הבנים הם בגדר 'אפיקורסים' שלא חל לגביהם חיוב השבת, שאז יכול הוא לקחת את האוצר, אולם אל לו להשתמש בו, אלא יפקידו ביד איש נאמן או בבנק עד שישו בו הם או צאצאם בתשובה, וכמבואר בגמרא מסכת בבא מציעא (דף כה עמוד ב) וכן נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רס סעיף א).

אמנם לכאורה היה מקום לעיין בסיפור עצמו, הגם שהמוכר היה גוי, הרי גזל הגוי אסור, וגוי יורש את אביו, ואמנם טעות הגוי מותרת, אבל 'להטעותו' מביא הרמ"א דעה שאסור, (חו"מ סימן שמח ס"א) ויש לעיין האם במעשה שלפנינו הוא בגדר 'להטעותו' או טעות שטעה הגוי מעצמו ומותר -

השיב על כך רה"כ הדיין הרה"ג שלמה שרביט כי אין זה בגדר 'להטעותו' שאמנם הקונה ניגש לדוכן לקנות את הפטיש והסתיר מהיורשים את דבר הזהובים, מכל מקום לא הטעה אותם, אלא הסתיר מידע, ובזה מפורש במעשה דשמואל בבא קמא (ק"ג): להיתר, ורק להטעותו במפורש, ולהוציא ממנו על ידי כך אסור, יעויין באורך בספרו שו"ת 'אמת ליעקב' סימן לח.

(ע"פ גליון פניני חשוקי חמד - ט"ו בשבט תשע"ח)

ספר הרה"צ רבי אלימלך בירמן שליט"א: הרה"ק רבי דוד בידערמאן ז"ע היה בוער בשולחנו הטהור ביום חמשה עשר בשבט, והיה מתלהב באמרו כי הנה יום הוא יו"ט של 'ארץ ישראל', העיד הרה"ק הרמ"מ ז"ע כי לא הייתה אצלו התלהבות במשך השנה כהתלהבותו בשולחנו זה אחת בשנה, והיה חוזר ואומר שוב ושוב 'זה יום טוב של ארץ ישראל'.

בשנת תרע"ו התפשטה מחלת ה'טיפוס' ברחבי ירושלים של מעלה, מחלה זו הייתה נוראה ביותר, והייתה מביאה חולשה רבה על האדם עד שהיה נופל ומת ל"ע, ולא עוד אלא שמחלה ממארת זו הייתה 'מדבקת' את כל הבא במגע עם החולה, באותה שנה בט"ו בשבט ישב הרה"ק רבי דוד בלבית אש ובצהלה רבה כשעל שולחנו היו ערוכים פירות רבים מטוב הארץ, אלא שלא היו כמעט משתתפים באותו טיש, מאחר שהמחלה הכתה בעם ורבים חללים הפילה, באמצע עריכת השולחן פרץ אל תוככי ביהמ"ד ילד רך

ערב ט"ו בשבט בפרזי בירת צרפת, יהונתן יהודי איש עסקים מסתובב לו בשווקים להשלים קניות אחרונות לפני הטיסה לארץ ישראל, נעמד מול דוכן עשיר בפירות נדירים ומיוחדים, והחל למלא את הסלסלה פירות על גדותיה ללא התחשבות במחירים הגבוה, המוכר שהיה גם יהודי התפעל ושאל את יהונתן, לט"ו בשבט? כן! ענה יהונתן, המוכר התרגש ואמר לו אתה מזכיר לי סיפור שקרה עם סבי בו זכה לעשירות בזכות פירות ט"ו בשבט, כך היה המעשה:

זה קרה במוסקבה בט"ו בשבט, כמנהג ישראל הלך סבי לשוק לקנות פירות, וקנה פירות רבים, תמיד מחיר הפירות יקר בארץ הקרה, קל וחומר בתחילת עונה, והעלות של הקנייה הייתה גדולה, סבי לא התחשב בכך והעמיס פירות רבים - בעל החנות לא הסתיר את תמיהתו, "כל כך הרבה פירות בתחילת עונה?" כן! ענה סבי, היום ט"ו בשבט ועם ישראל נוהגים לאכול בו פירות ממינים שונים! - בעל החנות התפעל ביותר מהמסירות וההשקעה על מנהגי קודש, וביקש ממנו להכנס עמו לחדר צדדי בו הראה לסבי פטיש אתו הוא מפצח אגוזים ופירות קשים, "אתה יודע כמה שווה הפטיש הזה?" שאל בעל החנות, תוך כדי שהוא מפרק את הקת מהפטיש, בו נמצאים מטבעות זהב עד אפס מקום.... - "את אלו אני חוסך כל חיי ואיני מבזבז כמעט כלום, ואתה על מנהגי קודש של היהודים שופך מהונך ללא חשבון, מכך אני מתפעל".

הסיפור היה מענין אבל החיים המשיכו הלאה, חלפו מספר שנים, שוב סבי נקלע לאותו שוק במוסקבה, והנה סביב אותו דוכן של מוכר הפירות ישנה התגודדות של אנשים, התברר שבעל החנות נפטר בפתאומיות, ובניו מוכרים את תכולת החנות במכירה פומבית - סבי נכנס לחנות ושאל "בתום לב" האם יש לכם פטיש למכירה, הפטיש היה ישן ומשומש להפליא, אף קונה לא התעניין בו, הם ענו "הפטיש אינו עומד למכירה אף אחד לא מעוניין בו, קח אותו בחינם!" - "כך התעשר סבי בזכות מנהג אכילת

הרב שלמה שרביט שליט"א
ראש כולל ודיין בבד"ץ 'בעזרת השם'

שוחד היצר מעוות את האמת - אמת קנה ואל תמכור

זו בספר מרכבת המשנה להר"י אלאשקר בזה"ל: 'אמר הזהרו בדבריכם, שתדברו בלשון צח, באופן שלא יובן ממנו דברים הפכיים, כמאמר שלמה ע"ה (משלי ח, ו) 'שָׁמְעוּ כִּי נִגְיָדִים אֲדַבֵּר וּמִפֶּתַח שִׁפְתַי מִיִּשְׁרָיִם'. ע"כ. רצה לומר, אף על פי שאני מדבר בדברים עמוקים, ההבנה הראשונה שיבינו המתחילים בלימוד הם מישרים, ולמי שמעמיק בהם בעיון הם נכוחים, אין בהם דבר שיבא כנגד הדת בין בנגלה בין בנסתר וכו'. ע"כ.

אמנם, יתר מכל זה הזהירו רבותינו כלפי ההלכות הנוגעות בענייני גזל (ושאר ענייני ממון) ועריות (ענייני צניעות), והוא שאמרו (משנה בחגיגה פ"ב מ"א) אין דורשין בעריות בשלשה וכו' ע"כ. ופי' שם רבינו עובדיה מברטנורא ע"פ הגמ' שם, בזה"ל 'אין דורשין בעריות, לשלשה בני אדם כאחד, אין דורשין להם סתרי עריות וכו', שמא בזמן שמדבר הרב עם אחד ישאו ויתנו השנים ביניהם, ולא יתנו לבם לשמוע מפי הרב כשדורש בו אסור, ויבואו להקל בעריות, על ידי שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן יותר משאר איסורים שבתורה. עכ"ל. ולמדנו בזה, שבהוראת דיני העריות יש לחכם להתנהג במשנה זהירות לבל תצא תקלה תחת ידו, שיבוא השומע לנטות מן האמת, כי אפי' אם החכם הדורש מורה על פי האמת הצרופה לאיסור, חששו חכמים מטעות השומעים שיסלפו את האמת ויאמרו לעצמם 'מותרים לכם', מתוך שנפשם מתאוה ומחמדתן מצד טבעה, ונוטה היא לרדוף אחר צדדי הקולא כאילו הם עיקר. ועל כן חובה על החכם שיפרש את הדין כמו שצריך בלא פתח של פירוש מסולף, כדי שלא תגדל המכשלה, ותתבטל האמת, ויאחזו השומעים בשקר. והרבה פעמים אירע, שכאשר בא החכם להקל בדרך אמת באיזה עניין בגדרי הצניעות והנהגת הקדושה, מחמת שעת הדחק או אונס או חולי גופני או נפשי וכיוצא"ב, וכשלא פירש היטב שאין מקום להיתר זה אצל סתם אדם מן המנין, באו השומעים להקל בלא שימת לב כלפי מי הותר הדין. שמתוך שנפשו מתאוה וכו' אינו שומע אלא את צדדי ההיתר, נטו השומעים מן האמת, ונתחזק השקר, ונעקר גדר עולם שהוא גדר הקדושה. ודרכי ציון (בגימט' יוס"ף) אבילות. רח"ל.

צא ולמד מהקורות אותנו בכמה עניינים בהנהגות הצניעות והקדושה, כדוגמת הפאות הנכריות, איך יעלה על הדעת לכסות את השיער לשם צניעות, בשיער אחר טבעי לחלוטין, שזה ממש השקר בהתגלמותו, ולמרות זאת נפרץ הדבר אצל רבים וטובים, ועשו את השקר כאילו הוא האמת, והאמת הפשוטה כמעט נעלמה, שגם מי שהתיר לא התיר את המציאות העגומה שבזמנינו, הברורה לכל בר דעת המודה על האמת, וכמה שקר יש בטענת האומרים להתיר 'פאה קצרה שאינה בולטת', בו בזמן שהתורה מחייבת גם אשה ששערה קצר ואינו בולט לכסות את השיער. וכמה פשוט הדבר. וכמה תימא יש על מי שאינו מבין זאת על אתר. אין לך חוכא גדולה מזו, לכסות שיער משום צניעות בפאה שנראית כשיער טבעי.

בהגיע 'ימי השובב"ס', שהם ימים המיוחדים להתחזקות והתעלות בענייני קדושת ישראל, ראיתי לנכון לעורר על החשיבות של שמירת גדרי הצניעות, היות ולצערינו האמת נעדרת, והפריצות מקבלת תעודות הכשר למיניהן. והיות שהדבר נובע בהרבה מן המקרים מחמת אי שימת לב, ראיתי לנכון לנסות לקרב את האמת ולרחק את השקר, על מנת שיוכלו הטועים והתועים מהדרך הישרה להדריך את עצמם ובני ביתם*, בהנהגה נכונה על פי תורתנו הקדושה. ולעתים מחמת שקר קטן בעניינים אלו, מתפתח מכשול גדול. רח"ל. וכבר אמרו רבותינו (ילקוט בראשית רמז נא) שכך אומנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, למחר אומר לו לך עבוד עבודה זרה. ע"כ.

כידוע, התורה נקראת 'אמת' (דכתיב (תהלים קיט, קמב) 'ותורתך אמת'), וחותרו של הקב"ה אמת (שבת נה.), ורבותינו ז"ל הזהירו בכמה מקומות שיש להקפיד שיהיו דברי דברי התורה היוצאים מפיו של אדם מיוסדים ומבוררים על אדני האמת, ומדויקים בתכלית האפשרי, ומוסכמים על ידי חכמי התורה. וכמה הפליגו רבותינו בחומר הדין של מי שתורתו אינה על דרך אמת, ואמרו (אבות פ"ג מ"א) המגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. ע"כ. ובמשנה באבות (פ"א מ"א) אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם וכו'. ע"כ. והורונו בזה, שעל כל חכם מישראל מוטלת האחריות לדייק בדבריו, ולשים אל לבו שלא יובנו דבריו שלא על דרך האמת. וכתב על משנה

* וחובה גמורה על כל איש ישראל, לעשות כל אשר ביכלתו להדריך את בני ביתו להבדילם מן האיסור, ואם אינו עושה כן. וכתב הרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה הלכה א) שהרואה בנו או שאר בני ביתו שהולכים בדרך לא טובה ואינו ממחה בידם הרי הוא כמחטיאו. ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מחה אלא יניחם בכשלונם. ע"ש. וכתב שם הרמב"ם על מי שלא נזהר בזה, להוכיח את בני ביתו שהוא 'עון גדול וכו' ואין הקדוש ברוך הוא מספיק בידו לעשות תשובה לפי גדל חטאו. עכ"ל. וכלפי נידון דידן, שצריך להדריך את אשתו על דרכי הצניעות, כבר כתב מרן הש"ע (סי' קעח סעי' יא) שמצות חכמים על בני ישראל להדריך ולהזהיר את נשותיהם, וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירם ופוקד דרכיהם תמיד עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועון, הרי זה חוטא, שנאמר 'ופקדת נוך ולא תחטא' (איוב ה, כד) וכו'. ולא יקנא לה מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך מריבה, ולא להטיל עליה אימה וכו'. ודי בזה.

בלבד, והוא מנהג המחויב על פי רוב הפוסקים ומסכים גם עם הסברא הפשוטה. וגם בזה יש לומר, שתופעה משונה זו מוסברת ע"פ הגמ' בחגיגה הנ"ל, שאין זה אלא מחמת שוחד היצר לנטות אחר הדברים שנפשו של אדם מחמדתם, ומתאוה להם ביותר, וזה מעוות את הישרות הפשוטה.

איך יתכן שישנם מורי הוראה שמתבטאים לאחרונה נגד מה שנהגו ללכת עם 'פאות לייס' או כל מיני חידושים אחרים שעושים בפאות כדי שיראו כמו שיער טבעי, ולעומת זאת בתוך דבריהם של אותם מורי הוראה משתמע שאילולי ה'לייס' הפאה כשרה, בו בזמן שהפאה עשויה משיער טבעי של אשה אחרת. והוא תימא שאין כמותה בעולם. ולענ"ד אין לך עיוות גדול מזה.

איך יתכן להבין את ההתעלמות ממה שהתריעו כמה מגדולי המורים (כ"כ הרב שריאל רוזנברג, במכתב מחודש חשון תשפ"א, עליו חתומים כמה מגדולי התורה המפורסמים) שאין שום מציאות להביא שיער לתעשיית הפיאות ממקורות אחרים שאינם ממקדשי העבודה זרה שבהודו, ואין שום אפשרות של פיקוח על מוצא השיער לומר שאינו בא ממקדשי העבודה זרה. ואפ"י לא יחזיק דבריהם אלא ספק, איך יתכן להתעלם מדבריהם.

ומי שטוען שגם אם זה בא מהודו, עדיין לא ברור שיש בזה איסור הנאה מדין תקרובת עבודה זרה, איך יתכן שבדבר שדנו בו לאיסור כל גדולי הפוסקים המפורסמים לאסור את תעשיית השיער הבאה ממדינת הודו באיסור של תקרובת עבודה זרה, יאמרו המתירים שהינם סומכים על הוראת חכם מסויים הסובר שאין באותו שיער דין תקרובת עבודה זרה, בו בזמן שהורו בזה לאיסור מרנן ורבנן הרב אלישיב והרב וואזנר והרב קרליץ ומרן הראש"ל הגר"י יוסף וחברי הבר"ץ של העדה החרדית ועוד עשרות רבות מחכמי הזמן, שיש לכל השיער הבא מהודו דין של תקרובת עבודה זרה. איך יתכן, שבנושא החמור מאין כמוהו, שהוא איסור ההנאה מתקרובת עבודה זרה, ישנה התעלמות והסתרה של האמת באופן כל כך נורא. וגם בזה יש לומר, שבדברי הגמ' בחגיגה הנ"ל מבוארת התשובה האמיתית, שאין זה אלא מחמת שוחד היצר לנטות אחר הדברים שנפשו של אדם מחמדתם, ומתאוה להם ביותר, וזה מעוות את הישרות הפשוטה.

ובדברי רבינו המלבי"ם על הפסוק 'אמת קנה ואל תמכור (משלי פרק כג פסוק כג) מצאנו את התרופה לכל זה. וזה לשונו אמת קנה. 'שתתן בעד האמת מחיר רב, שהם תאותך ושעשוע הילדות וחשק נפשך, כל זה תתן במחיר האמת,

וכו'. ומה הוא האמת, חכמה ומוסר ובינה

וכו', שהתאוה תחלוק על חוקי החכמה,

ואי אפשר שתקבל הנפש חוקי החכמה

רק (ר"ל אלא) על ידי המוסר, ששרשו

מיראת ה', שיירא מאת ה' הצופה

עליו ומענשו, אשר הוא צוה

על חקי החכמה, וייסר את

נפשו במוסרות היראה בל

יעבור פיו, ואז יקנה גם בינה,

שהבינה הוא בין אמת ושקר

בדברים התלויים בשכל העיוני

וכו'. עכ"ל.

נעמוד ונתבונן, עם מדת האמת. ישאל אדם את עצמו, אם תהיה לפניו שאלה בהלכות שבת, מי הוא הפוסק היותר מוסמך בעיניו להורות לו את האסור או המותר. ובודאי שהרוב המוחלט (לכל הפחות בקרב הציבור הספרדי) יורה באצבע על מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, שהוא ודאי הפוסק היותר מובהק שרוב ככל העם הולכים אחריו. וגם אם יש שנוטים להחמיר בכמה הלכות שלא כדברי מרן הרב זצ"ל, ודאי שבשום הלכה לא יעזו להקל נגד דבריו ולהסתמך על חכם אחר. ועם זאת, כשתשאל מי מהם איך הוא מתיר לביתו את היציאה לרשות הרבים בפאה נכרית הוא יאמר שהוא מסתמך על הרב משאש זצ"ל. (ואיננו מדברים במי שמיצר על זה שאשתו איננה שומעת לו, אלא על מי שלא איכפת לו העניין) וכמה מן הכזב יש בזה. ואיך לא שתו ליבו לשקר הגס הזה, לסמוך על חכם שבשאר ההלכות לא יסמכו עליו להקל נגד רבם. ולענ"ד בדברי הגמ' בחגיגה הנ"ל מבוארת התשובה האמיתית לזה, שאין זה אלא מחמת שוחד היצר לנטות אחר הדברים שנפשו של אדם מחמדתם, ומתאוה להם ביותר, וזה מעוות את הישרות הפשוטה.

כמו כן, אם אתה הקורא מבני אשכנז, שאל נא את עצמך, אם תהיה לפניך שאלה בהלכות שבת, מי הוא הפוסק היותר מוסמך בעיניך להורות לך את האסור או המותר. ובודאי שהרוב המוחלט יאמרו את שמו של מרן הרב אלישיב זצ"ל, או מרן הגר"שז אויערבך זצ"ל או מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, וגם אם יש שנוטים להחמיר בדברים שרבותינו הנזכרים מקילים בהם, ודאי שבשום הלכה לא יעזו להקל נגד דבריהם ולהסתמך על חכם אחר, ועם זאת, כשתשאל מי מהם איך הוא מתיר לביתו את היציאה לרשות הרבים בפאה נכרית הוא יאמר שהוא מסתמך על ראש ישיבה פלוני, ותופסים הדבר בכח עד כדי כך שמדריכים את תלמידיהם ונשותיהם ובנותיהם לצאת עם פיאות העשויות משיער טבעי, בו בזמן שהם מתהדרים בגדלותם והתמדתם וגאונותם של רבותינו הנזכרים, ומתעלמים התעלמות מוחלטת ממה שאמרו אותם חכמים כל אחד בזמנו, דברים ברורים כלפי פאה הנראית כשיער טבעי. וזה לשון קדשו של מרן הרב אלישיב בשיעורו: 'הענין הוא אם הולכים עם פאה כמו הזמנים שלפני מאה שנה, בוודאי שמותר, אפילו קצת יותר יפה, אבל שלא יהיה בענין כמו שהולכים היום, כל אלה שהולכות היום זה נראה כמו שיער לגמרי בוודאי שזה איסור, את זה אף אחד לא התיר. אשה עם שיער של היום כמו שהיא הולכת, זה ממש ערווה זה נראה כמו שיער, ואין שום נפקא מינה, ועל זה אין שום היתר מה שהתירו אז פאה נוכרית. ע"כ. וכאשר שאל השואל האם היא עוברת על דת יהודית, ותצא בלא כתובה. השיב הרב: כן. ע"כ. וגם בזה יש לומר, שבדברי הגמ' בחגיגה הנ"ל מבוארת התשובה האמיתית לתופעה המשונה הזו, שלא הולכים עם האמת, שאין זה אלא מחמת שוחד היצר לנטות אחר הדברים שנפשו של אדם מחמדתם, ומתאוה להם ביותר, וזה מעוות את הישרות הפשוטה.

כמו כן, איך יתכן שישנם הרבה אברכים שטענת 'מנהג אבותינו' שגור בלשונם, והינם נלחמים להחזיק במנהגים גם אם נתברר להם שכך נהגו על פי שמועה רחוקה, ומחזיקים במנהג גם במקום שפשט ההלכה מורה להיפוך, ולעומת זאת בנושא הפאות הנכריות הינם מתעלמים התעלמות גמורה מהמנהג הפשוט שנהגו מדורי דורות בארצות המזרח שהנשים הצנועות היו מכסות את ראשן במטפחת

הרב צבי דידי שליט"א
דיין בבד"ץ 'בעזרת השם'

המוצץ פרי אם יברך ברכת הפרי או שהכל

מהרמב"ם, ואין דברי הפר"ח מנוגדים לדברי המג"א, וכן תתישב שאלת האמרי בינה מערלה וכדלהלן.

הנה מה שדחה ביבי"א בשם שו"ת יבא הלוי, ראיית הפר"ח מהרמב"ם דשאני התם שכל פריים הוא הסוכר שמוצץ מהם לכהם מאכל, וזו צורת אכילתם ולכן מברך ברכת הפרי, מה שאין כן בפירות שאפשר לאכלם ולא רק בדרך מציצה אפשר שעל מציצת המשקה שבהם יברך שהכל, כי מציצתם תחשב כשתיה, הנה דחייה זו תבוא על נכון אם הנדון הוא האם מציצה נחשבת כאכילה או כשתיה, ולכן מה שמברך על כגון קני סוכר בפה"א משום שמציצתם היא אכילתם ומגדירה אותם כמאכל, אבל אם הנדון הוא האם להחשיב הפרי העומד לפניו בשעת הברכה כמאכל או כמשקה, איפכא מסתברא, אם על פרי כגון קני סוכר [אילו היו פרי] שכל המאכל שבהם הוא המשקה הנמצץ מהם ואעפ"כ היה מברך בפה"א, כי מהגדרת הפרי נלמד אל פעולתו שאכילה היא, כל שכן בפרי שנאכל גם בשרו שתהיה הגדרתו כמאכל בשעת הברכה לפני שמוצצו כשהעומד לפניו בשעת הברכה הוא גם המאכל וגם המשקה של הפרי, וממילא מציצתו היא אכילה.

וכן מה שהקשה האמרי בינה מהמג"א, לומר כל שכן שיברך שהכל כשמוצץ פרי שיש בו מאכל, זאת משום שסובר "שאיין זה פרי" שכתב הרמב"ם היינו על המשקה היוצא מהקנים, ולכן אם כתב כן על פרי שכולו משקה, כ"ש שמשקה היוצא מפרי שיש בו גם מאכל, שמשקהו אינו פרי - כלומר שאנו מפרידים את המשקה מהפרי בדעתנו כבר בשעת הברכה, וזאת משום שלדעתנו אנו דנים מהפעולה הנעשית וממנה נכריע מהו הדבר העומד לברכה, וכיון שמציצה כשתייה [וכמו שהוכיח האמרי בינה מתוספות, יובא בהמשך] הרי הפרי העומד לפנינו הינו משקה בין שאין בו מאכל וכ"ש כאשר יש בו, אולם הפר"ח נוקט כפשטות דברי הרמב"ם על קני סוכר "שאיין זה פרי" ומשמע [כדברי הכסף משנה] שאילו היו פרי היה המוצץ מברך בורא פרי העץ, כי אז הרי הדבר העומד לפניו לברכה הוא פרי אפילו שכולו משקה, וכ"ש אם אין כולו משקה, זאת משום שאין פעולת המציצה מכרעת על הגדרת הפרי, קודם שהופרד משקהו מן המאכל, וכך גם יסבור המגן אברהם ולכן מברך על האדומים שהכל, משום שאינם פרי, אבל המוצץ לימונים יברך ברכת העץ.

גם הקושיא מפרי ערלה שאינו סופג מלקות ארבעים, שהוכיח מכך האמרי בינה שהמשקה הנמצץ לא נחשב פרי - ראייה זו ברורה אם הפעולה היא מכרעת בברכה להחשיב מוצץ כשותה וממילא המשקה שבפרי שתייה הוא, ושפיר דומה לערלה שהחיוב הוא על עבירת אכילת פרי ערלה וכשמוצץ אינו אכל פרי ערלה אלא שותה זיעת פרי בעלמא - אולם כפי הבנת הפר"ח הגדרת הפרי אינה נלמדת מפעולת המציצה, אלא להיפך, ואילו המאכל שלפניו פרי הוא מברך ברכתו, אם כן אין לדמות לערלה שבה חיוב המלקות הוא על פעולת העבירה, והרי שתה משקה ולא אכל פרי ערלה.

קושיא על דברי הפר"ח מתוספות

עוד הביאו ראייה כנגד הפר"ח מתוס' ב"מ דף פז שדן לגבי דין פועל בשדה בעל הבית שמותר לאכול ודרשו שם בגמ' ואכלת ולא מוצץ שבעך ולא אכילה גסה וכתבו תוס' שבעך ולא אכילה גסה אי לאו כתיב שבעך הוה ממעטינן אכילה גסה מדכתיב ואכלת דאכילה גסה לא שמה אכילה, ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה בכלל אכילה היא אבל השתא דכתיב שבעך

בשו"ת מים חיים (סימן ז) לבעל הפרי חדש כותב שהמוצץ פרי יברך בברכת הפרי.

ראיית הפרי חדש היא מדברי הרמב"ם פ"ח מהלכות ברכות וז"ל הפר"ח: וראיה לדבר ממ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות ברכות הלכה ה' בשם קצת גאונים שהמוצץ קנים מתוקים מברך בורא פרי אדמה וחלק עליהם הרב שאין זה פרי, ובאר הכסף משנה דהכי קאמר, שאין זה פרי וכיון שכן המוצץ קנים האלו אינו מברך אלא שהכל ואפילו אם היינו מודים שהוא פרי והמוצץ אותם קנים מברך בורא פרי העץ, לפחות הסואקר היוצא מהן לא יברך אלא שהכל וכו' מוכח בהדיא דמציצה לא חשבינן לה אלא כאכילה וכל פרי שמוצץ מימיו כאכילה חשבינן לה ומברך עליו ברכת הפרי, עכ"ל.

ראיות החולקים על הפרי חדש

יש החולקים על הפר"ח מכמה ראיות: בשו"ת אמרי בינה (או"ח טז) כתב וז"ל: ובגוף הדין דהעלה דמציצה הוא כאכילה לברך בפה"ע הנה מדברי המג"א (סי' ר"ג) מבואר להיפך שכתב אף במין אדומים הנמצאים ואין בהם אלא שרף בעלמא כנוס בתוך החרצנים ומוצצים אותם דראוי לברך שהכל. כמו (סי' ר"ב ס"ח) במשקין היוצאין מהפירות וכן (סעיף ט"ו) במוצץ קנים מתוקים. ואף שיש בולעין אותן עם הקליפות והגרעינים עינינו רואות שהקליפה והגרעין אינו ראוי לאכילה כלל א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכו עכ"ל. הרי מבואר דאף בפירות שאינן ראויים לאכילה כלל רק למוצץ השרף מ"מ אינו מברך רק שהכל ומכל שכן בלימונים מתוקות דראוי לאכילה כשמוצץ לא הוי רק כשותה ממשקה היוצא. עכ"ל. - הרי לפנינו ראיית המגן אברהם לברך על האדומים [אוכמניות] שהכל, מכח דברי הרמב"ם שהביא הפר"ח במוצץ קנים שיברך שהכל, ולמד האמרי בינה קל וחומר לפרי שיש בו גם בשר הראוי לאכילה, שמציצת משקהו לא תחשב כאכילה, והיפך דברי הפר"ח.

באופן דומה הביא בשו"ת יביע אומר (ח"ח סימן כה) להסכים לדחות ראיית הפר"ח מהרמב"ם [משם שו"ת יבא הלוי בחידושו לטור סימן ר"ה]. דדוקא בפרי כגון קני סוכר שכל אכילתו היא המשקה שבו וגם ניטע על דעת כן בזה סובר הרמב"ם לברך ברכת הפרי [אילו היה פרי] אבל בפרי הראוי גם לאכילה שמא מציצתו נחשבת לשתיה עיי"ש.

עוד הוסיף האמרי בינה להקשות, על פי הגמרא בברכות לו ע"א שם מבואר לדמות ערלה לברכה, דהיינו מה שהוא פרי לענין ערלה, מברכים עליו בורא פרי העץ כי הגדרתו פרי, ולפי זה כתב בסוף דבריו: ומ"מ בהנך לימונים המתוקים ופאמראנצ'ין נראה דכיון דלענין ערלה ודאי המוצץ לתוך פיו המשקה אינו סופג ארבעים כיצד יברך בורא פרי העץ ולדעתי הוי ספק ברכה... ותמהני על מאורינו רבינו עק"א ז"ל בגליון או"ח שהעתיק פעמים דברי הפ"ח הנ"ל (סי' ר"ב) לענין ברכת בפה"ע (וסי' ר"ה) לענין ברכה אחרונה. ולענ"ד צ"ע למעשה. עכ"ל האמרי בינה.

ביאור המחלוקת ויישוב הקושיות

והנראה ביאור הענין שנחלקו בהבנת צדדי הנדון, שלדעת הפר"ח הם, האם להחשיב הפרי הנמצא לפניו בשעת הברכה כמשקה או כמאכל, וממנו נלמד אל הגדרת פעולת מציצת הפרי מהי, אכילה או שתיה, ולדעת החולקים העיקר המכריע הוא האם להחשיב מציצה כפעולת אכילה או שתיה, ומזה נלמד להגדיר את הפרי כמאכל או משקה, ובכך תבוא ראייתו

אוכמניות שיש בו רק משקה, בזה סובר המג"א שיברך שהכל, משום שלא חל עליו שם פרי, אבל בפרי כגון זית העומד גם לאכילה, לא זז ממנו שם פרי, ויכולה להשאר ברכתו העץ, לפי הגדר של אשתני למעלותא וז"ל: ולא דמי לשמן זית דמברך בורא פרי העץ, דהתם הזית בעצמו פרי הראוי לאכילה, הלכך שם פרי עליו, ושייך לברך עליו בורא פרי העץ. והלכך אף כשנסחט השמן ממנו, כיון דאשתנית לעלויא, ולית ליה עלויא אחרינא, ואדעתא דהכי נטעי ליה, מברך בורא פרי העץ מה שאין כן כאן אף דנטעי ליה אדעתא דהכי, מכל מקום מעולם לא חל עליו שם פרי כלל, כי עיקרו אינו רק למשקה היוצא ממנו. וכמו המוצץ קנים מתוקים [סימן רב] בסעיף ט"ו. ואפשר שגם הטור שהביא הט"ז [סימן רב] בסעיף קטן י"ג לענין הצוק"ר, מודה בעומד למשקין. רק דהתם כיון שהיה סובר שעיקרו עשוי להוציא המים להקפותן, ולכן אין דינו כמשקה, כי אם כפרי העומד לאוכלין, ואנו דנין אותו על שם סופו. עכ"ל. - רואים שהבין היפך סברת האמרי בינה שכאשר עומד הפרי גם למאכל סיבה היא לברך עליו ברכת הפרי - והביאור בזה נראה כנ"ל שהאמרי בינה סבר שפעולת האכילה או השתייה היא עיקר בהגדרת הפרי לברכה, ולכן הקשה מהמג"א. אולם היד אפרים מגדיר מהו הדבר עליו מברכים, מאכל או משקה ועל פי זה דנים בברכה, וכדמוכח גם מלשונו, וזו דעת הפר"ח.

כך גם מוכח מהחיי אדם (נשמת אדם סימן נא ס"ו) בענין זה יעויי"ש - וכן מוכח שהבין הרש"ש (ב"מ פז) בנדון זה שהוא הגדרת הפרי ולא הפעולה שלאחר שדן בדברי תוס' הנ"ל כתב וז"ל אולם קשה לי מכריתות יג דקאמר התם על חלב שיונק התינוק וכי תימא לא אתכשר ופירש רש"י דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ומזה נראה לי שלענין ברכה המוצץ פרי מברך עליו בפה"ע ולא הוי כשותה משקה היוצא ממנו שמברך שהכל ע"כ. מבואר מלשוננו שהכל תלוי בהגדרת הפרי, ולכן הסיק שמברך ברכת הפרי. וגם לאחר דברי תוס' בב"מ לא פשט מזה כלום רק מרש"י בכריתות המדבר בהגדרת הדבר. ועיין עוד בשו"ת צפנת פענח (סימן ק) שכתב בתחילת דבריו וזה תליא אם כל זמן שלא יצא המשקה אם יש עליו שם משקה ע"כ. והביא שם מפסחים לג אם מפקד פקיד והביא גם מתוס' ב"מ הנ"ל ובפשטות רוצה ללמוד מהפעולה אל הגדרת הדבר וכנ"ל ויש לעיין שם עוד.

ביבי"א הביא מהמהרש"ם בדעת תורה (סימן רב) שנקט להלכה כדברי הפר"ח וכן הגרעק"א בגליון כנ"ל, וכן בשו"ת בני יהודה נ, ובחסד לאלפים (סימן רב), והחולקים על הפר"ח הינם העמק ברכה הנ"ל מכח תוס' בב"מ ומהר"י ידיד בספר ברכת יוסף ח"א מכח תוס' בב"מ.

אמנם הסיק ביבי"א כתב שיש להורות כהכרעת הבן איש חי שחילק בין מוצץ ללא לעיסה שבזה דינו כשתיה לבין מוצץ ע"י לעיסה שנידון כאכילה.

מסקנת הדברים: דעת הפרי חדש שהמוצץ פרי יברך ברכת הפרי, האמרי בינה והחולקים על הפר"ח סוברים שיברך שהכל - ביאור המחלוקת והראיות לכאן ולכאן, נראה לתלות בשורש הנדון, האם הברכה תלויה בפעולת "אכילה" או "שתיה" והיא עיקר בקביעת הגדרת הדבר לברכה [כהבנת האמרי בינה ודעימיה] או [כדעת הפר"ח] הנדון הוא איך להתייחס לפרי העומד לפניו בשעת הברכה כ"מאכל" או כ"משקה", וזהו העיקר וממנו נגדיר את הפעולה כאכילה או שתיה, כמבואר בפנים. ואשר לפי זה נדחות הראיות שהובאו כנגד הפר"ח - הבאנו כמה פוסקים העומדים בשיטתו - הבן איש חי פסק לענין ברכה אחרונה לחלק אם מוצץ ע"י לעיסה, דינו כאכילה ושיעורו בכזית, ואם רק שותה דינו ברביעית, וכך הסיק ביביע אומר גם לענין ברכה ראשונה, שספק ברכות להקל.

ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מיניה ולא מוצץ עכ"ל ומפורש בדבריהם שהחשיבו מוצץ כשותה וזה דלא כהפר"ח כן הקשה בעמק ברכה ובשו"ת אמרי בינה הנ"ל.

עיון בדברי הפרי חדש

באמת הפר"ח עצמו מביא את הסוגיא בב"מ פ"ז ואת התוס' והעולה מדבריו הוא שבתחילה סבר לדמות מהפעולה אל הגדרת הפרי לענין ברכה, מכח הסוגיא בב"מ, אולם למסקנא דווקא מתוספות מוכח שסוגיית פועל אינה ענין לכאן לענין מציצה, ונראה כנ"ל וכדלהלן:

ז"ל הפר"ח: גרסינן בפרק הפועלים דף פז ע"ב ואכלת ולא מוצץ, משמע מהכא דמציצה לא מקריא אכילה, וליתא דאפילו תימא דדיינינן ליה כשתיה סוף סוף הא קיי"ל דשתיה בכלל אכילה היא וא"כ ממה נפשך אי חשיבת ליה כאכילה או כשתיה היכי ממעטינן מציצה מואכלת אלא ודאי דשאני התם דמייתר קרא ולמאי אתא אי לאו למעט מציצה, וכ"כ התוס' שם אבל בעלמא מציצה אכילה ודאי מקריא ולא שתיה ולא מקרו מי פירות בכה"ג. עכ"ל.

והדברים צריכים ביאור, ראשית בדברי התוס' עצמם אם כתבו ששתיה בכלל אכילה, איך שייך למעט מציצה מחמת ייתור הפסוק והרי הכל נכלל בואכלת דקרא וכדברי הפר"ח, וממה נפשך אם מציצה אכילה היא הרי זה כתוב, ואם שתיה ה"ז כתוב ומה הטענה למאי אתא קרא אם לא למעט מציצה.

ועוד צ"ע בדעת הפר"ח, שהרי גם לפי הממה נפשך שכתב, לא נדחו דברי תוס' שהגדירו מציצה כשתיה בכך שכתבו ששתיה בכלל אכילה על מוצץ, אלא שדבריהם מוקשים כדברי הפר"ח, ושגם אם נחשיב מציצה כאכילה נוכל לומר את דבריהם אבל מ"מ שפתייהם ברור מללו להחשיב מוצץ כשתיה.

ביאור דברי הפרי חדש ודחיית הראיה מתוספות

אמנם מהלך הדברים הוא כך, בהו"א רצה הפר"ח להביא ראייה מדמיעטו בגמ' ואכלת ולא מוצץ, מוכח שמציצה אינה אכילה, ומהפעולה נלמד אל הגדרת החפצא שדינו כמשקה, אם הוא מאכל או משקה, וממילא פרי העומד להימצץ נחשב כמשקה, וכן מפורש הגדירו התוס' מוצץ כשותה.

אולם כל זה בהו"א, רק אז הגדירו תוס' פעולת מוצץ כשותה, ומהם נלמד להגדרת הפרי, אבל לאחר שקשה טובא כקושיית הפר"ח איך מיעטו מוצץ, הרי שתיה בכלל אכילה ואיך שנגדיר מוצץ לא נוכל למעטו, על זה דחה הפר"ח דשם בדין פועל מדובר על הפעולות גרידא דהיינו שהותרה פעולת אכילה והותרה פעולת שתיה שהיא בכלל אכילה, ומייתור הפסוק מיעטו פעולת מציצה שהיא דבר שלישי דהיינו אכילה ושתייה כאחד [או שאינו לא פעולת אכילה ולא שתיה] והיינו שאם לא אייתר קרא היינו מתירים מציצה ממה נפשך כי שתיה בכלל אכילה ומציצה הגם שתהיה שניהם יחד הכל נכלל בכלל אכילה, אבל לאחר שאייתר קרא על כרחך בא לומר שפעולת מציצה היא דבר שלישי של אכילה ושתייה יחדיו [או לא זה ולא זה] ולכן מיעטוה - אמנם זה שייך רק בפעולות לומר שזו פעולה אחרת שלישית, מה שאין כן בהגדרת הפרי אין דרך שלישית להגדירו חוץ ממאכל או משקה - ולכן אין ללמוד משם להגדרת הפרי בשעת הברכה, אלא להיפך וכנ"ל.

פוסקים הסוברים כסברת הפרי חדש

כך גם רואים בהגהות יד אפרים (על המג"א סימן רג, מובא בעיונים על שו"ת מים חיים הנד"מ) שלמד להיפך מהק"ו שהבין האמרי בינה במג"א, שם הקשה מדוע ברכת שמן זית בעיקרה היא בפה"ע, והרי לדברי המג"א בדבר שהוא שתייה כאוכמניות אפילו שהוא פרי עדיין ברכתו שהכל, וכתב לחלק שדווקא בפרי כגון

תהיה מתון - תחיה טוב

כהלכתו".

וכבר אמר החכם: "פרי המהירות חרטה".

מהרה"ט מפרש פן נוסף בהוו מתונים בדין, שהכוונה ב'דין' למידת הדין, כלומר שאם רואה האדם שמדת הדין מתוחה עליו, ופוקדים אותו ייסורים ללא הפוגה, יש לו להיות מתון בדין, ואל יחטא בלשונו, להטיח דברים כלפי מעלה ח"ו, ואף לא יהרהר בַּמְּשָׁבֶתוֹ כלפי שמיא, אלא יקבל דין שמים באהבה, שהרי כל מה שנעשה, הוא אך ורק לטובתו, גם אם בעיני בשר שלנו, לא נראית לנו התועלת שבאותה צרה.

כשהאדם מתון, אזי יש ביכולתו להתגבר על הצרה שפקדה אותו, ולהרגיש שה' יתברך נמצא איתו, והוא לא צועד לבד, במערכה מול מדת הדין שפגעה בו. שאפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה, בודאי גם שם נמצא ה' יתברך.

הנה לנו מעשה, שימחיש לנו, עד כמה מועילה מדת המתינות וקבלת הדין באהבה, כדי להוציא את האדם מהמקום הכי גרוע והכי מסוכן שיכול להיות.

מסופר על רבנו גרשום מאור הגולה [שחי לפני כ-1000 שנה], שלא זכה להיפקד בבנים מאשתו הראשונה, ולכן יעצה לו אשתו שייקח אישה נוספת, שמע הרב לעצת אשתו ונשא אישה נוספת.

והנה מאת ה' חלתה בתו של המלך ולא מצאו תרופה למכתה, אולם רבנו גרשום בחכמתו הרבה הצליח לרפא אותה, ובעבור כך רצה המלך לתת לו ממון רב, אך הרב סרב לקבל ממון. וכשנודע הדבר לאשתו השנייה, שהייתה אוהבת ממון, כעסה על כך והחליטה לנקום בו על כך, ולכן העלילה עליו עלילות שווא אצל המלך, ובגין כך כלא אותו המלך במבצר גבוה, שהיה סגור ללא שום פתח, והיה מן הנמנע להימלט ממנו. אך רבנו גרשום לא נפל לעצבות וייאוש, אלא היה שרוי ברוגע ושלווה, והחל לחשוב כיצד לצאת ממקום זה. מוחו הגאוני אמר לו שהמהנדס שתכנן את המבצר, חשש שאולי הוא עצמו יכלא כאן אי פעם, ובוודאי השאיר לו פתח מסוים, ולא גילה על כך למלך. הוא התחיל למשש אבן אחר אבן, עד שאחת מהן התרופפה, ונפתח לפניו חלון גדול. אך עדיין לא היה יכול לצאת בגלל הגובה הרב.

והנה להפתעתו הרבה, ראה את אשתו הראשונה, יושבת בתחתית המבצר ובוכה על גורלו של בעלה, מיד קרא לאשתו. ואמר לה שתביא תולעת משי וג'וק, ותשלח את התולעת לראש המבצר, ואחריה תשלח את הג'וק שירדוף אחריה, וכמובן התולעת תנוס מפניו, וממילא תולעת המשי תפריש חוטי משי. ואז תקשור הרבנית חוט דק לחוט משי, וכשיגיע החוט לידי הרב, תקשור הרבנית לחוט זה חוט עבה יותר, וכך יצא הרב מהמבצר לחיים טובים ולשלום. (ומאז עשה רבנו גרשום את החרם הידוע שלא לקחת שתי נשים).

כמה מוסר השכל יש ללמוד ממעשה רב זה, שגם בשעות גורליות של סכנת חיים, אין ליפול לייאוש ועצבות אלא יש להתעודד ולשמוח, ועל ידי כך אפשר לצאת מכל צרה וצוקה.

רבותינו

אנשי כנסת הגדולה פתחו את דבריהם בתחילת מסכת אבות בהוראה: "הוו מתונים בדין". בפשטות ההוראה הזו נוגעת לדיינים, שלא רק לפסוק את הדין, על פי דין תורה, אלא גם להתעמק בדבר המשפט, ולמצוא תחבולות להציל עשוק מיד עושקו.

אבל ברור שאנשי כנסת הגדולה, לא פתחו את דבריהם בהוראה, שאינה שייכת אלא למיעוט שבעם, לדיינים בלבד.

אלא שכבר לימד גאון המוסר, ר' ישראל מסלנט, שכל אדם - הרי הוא דייין על עצמו. אין בינינו ובין הדיין כלום. אלא שהדיין נבחר להכריע בין שני אנשים. ואילו האדם בעצמו, מכריע בין יצר הטוב ליצר הרע, בכל רגע ובכל מעשה.

ומעתה מחויב הוא "לדון" בכל רגע במתינות, ולשקול כל מעשה האם הוא הגון או שמא לא.

וכבר העמידנו הרמח"ל, במסילת ישרים, בראש שער הזהירות על נקודה זו באומרו: "המתינות במעשים, תולדתה מרובה, ופריה רב להינצל מאבדון הנפש. ואמנם ראוי שנדע, שכמו בפועל הרע נצרך מחשבה והתבוננות, למען ימנע הרע. כך בפועל הטוב, גם בריבוי ההתבוננות ישובח המעשה ויעשה כהלכתו.

דוגמא להתבוננות שכזו במעשה טוב.

מעשה שהיה, אל חדרו של ר' לייב זצ"ל, נכנס אחד מבחירי הישיבה, לשיחה בענייני מוסר ויראת שמים. הרבי שהכיר את נפש תלמידו - רצה לחנך אותו, וללמדו באופן מעשי, עד כמה נחוצה המתינות וההתבוננות, טרם המעשה, ואפילו בעת ביצוע מעשה טוב. לשם כך, הרבי הצביע על כוס ריקה שעמדה על שולחנו, וביקשו שייגש לרבנית, ויבקש ממנה למזוג לו תה.

אותו תלמיד, קפץ כמובן על ההזדמנות לשמש את רבו. תיכף נטל את הכוס בידו, ופנה לצאת לדרכו אל המטבח. אלא שבטרם פסע ולו פסיעה אחת, גילה שהרבי כבר הקדימו, נעמד מולו ושואלו, תלמיד יקר, לשם מה הנך עושה מעשה זה? בתחילה ניסה התלמיד להשתמש מלהשיב, אולם הרבי לא הניח לו להתחמק, והוא נאלץ להשיב בשפה רפה, שכוונתו לקיים מצות שימוש תלמידי חכמים.

ובכן כך בדיוק סבר הרב שאותו תלמיד ישיב, ומסיבה זו שאל את שאלתו. כעת מיהר ליטול מתלמידו את הכוס, וללמדו פרק בהלכות מתינות והתבוננות. וכך אמר ר' לייב זצ"ל, ראה נא! נקרתה לפניך הזדמנות לקיים מצוות חסד דאורייתא, מצוה אשר אין לגביה כל ספק - כאשר אדם חולה וזקן, מבקש למזוג לו כוס תה, הרי זה חסד במיטבו. והנה מוותר אתה על מצווה גדולה זו, ומחליף אותה במצוות שימוש תלמידי חכמים, שמשופק אני אם בכלל שייכת כאן.

ממעשה זה אנו למדים, על חשיבות המתינות וההתבוננות, שנדרשת מכל אחד מאתנו, לפני ביצוע כל מעשה ומעשה, ואפילו לפני מעשה שברור כי הינו חיובי ונכון. וכפי שלימדנו רבינו הרמח"ל: "בריבוי ההתבוננות יושבח המעשה ויעשה

גגיל ונשיש בזאת התורה

יצא לאור שו"ת

"אמת ליעקב"

על ארבעת חלקי שולחן ערוך

מאת הרב

שלמה שרביט שליט"א

יצא לאור

BEZRAT HASHEM INC.

בעזרת השם

BeEzratHaShem.org

Info@BeEzratHaShem.org

יקחו מאכל העשוי מן החטה או שעורה - כגון עוגות ויברכו עליו:

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא מיני מזונות

אחר שיאכלו מעט יאמרו פסוקים בענין חטה ולחם:

"וְשִׁמְרֵתְךָ אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַקֵּחַ בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאַה אֹתוֹ: כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גְּחָלִי מַיִם עֵינַת וּתְהַמֵּת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֶרֶץ חֹטֵה וּשְׁעָרָה וְגִפְנֵי וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנֹת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינֶיךָ בְּרָזַל וּמִהַרְרֵיָהּ תַחֲצַב נְחֹשֶׁת: וְאָכַלְתָּ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכֵתְךָ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: הַשָּׁמֶר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: פֶּן תֹּאכַל וּשְׁבַעְתָּ וּבַתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וַיִּשְׁבַּחְתָּ: וּבִקְרָה וּצְאֵנָה יִרְבִּין וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לָךְ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ יִרְבֶּה: וְרֵם לְבָבְךָ וּשְׁכַחְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נְחֹשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אִין מַיִם הַמּוֹצִיא לָךְ מִמֵּם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ: הַמַּאֲכִלֶךָ מִן הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִיטִיבָךָ בְּאַחֲרֵיתֶךָ: וְאַמְרֵת בְּלִבְבְּךָ כַּחַי וְעַצֵּם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה: וְזָכַרְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתֵּן לָךְ כַּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִל לְמַעַן הִקִּים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כַּיּוֹם הַזֶּה".

ישב רבן גמליאל ודרש: עתידה ארץ ישראל להצמיח פירות של לחם על העצים (מסכת שבת דף ל עמוד ב).

יקחו כוס יין או מיץ ענבים ויברכו:

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי הגפן

יאמרו פסוקים ומדרשים:

"וַיִּין יִשְׁמַח לִבָּב אֲנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנָיו מִשְׁמֶן וְלֶחֶם לִבָּב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד". (תהלים פרק קד פסוק טו).

למה היין נקרא גם יין וגם תירוש? יין - על שם שמביא ילקה לעולם, תירוש - שכל המתגרה בו נעשה רש. רב כהנא רמי (הקשה): כתיב תירוש וקרינו תירוש, זכה - נעשה ראש, לא זכה - נעשה רש. (יומא דף עו עמוד ב).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מנין שאין אומרים שירה אלא על היין? שנגאמר: "ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים" אם אנשים משמח - אלהים במה משמח? מכאן, שאין אומרים שירה אלא על היין. (מסכת ברכות דף לה עמוד א).

יקח זית, ואם אין לו זית יקח תמר או תאנה או רמון (בסדר הזה לפי ההחשוב שהוזכר קודם לתיבת "ארץ" בתורה, קודם לברכה) ויברך בקול רם, ויכון שבברכת העץ הזו הוא פוטר את כל פרות האילן שיש על השלחן.

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי העץ

"אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ" - אֶרֶץ שְׁפֹרוֹתֶיהָ שְׁמָנִים כְּחֶלֶב וּמְתוּקִים כְּדָבָשׁ. (מסכת כתובות דף קיב עמוד א).

לאחר אכילת זית יאמר:

"זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך"

(ירמיה פרק יא פסוק טז).

כשם שהשמן מאיר - כך ביהמ"ק מאיר לכל העולם. שנגאמר: "והלכו גוים לאורך", לכן נקראו אבותינו זית רענן שהם מאירים לכל באמונתם. (מדרש רבה פרשת תצוה פרשה לו אות א).

Take a dish made out of wheat or barley and recite this blessing:

Barukh Ata Ad-nai El-heinu Melekh ha'olam Bore minei mezonot

After eating a few from the food, recite this verses that is related to wheat and bread:

Veshamarta et hamitzvot Ad-nai Eloheikha lalekhet bidrakhav ul'yirat oto: Ki Ad-nai Eloheikha mevi'akha el eretz tova eretz nakhalei mayim ayanot ut'homot yotze'im bev-ike'a uvahar: Eretz khittah use'orah, vegefen ute'nah verimmon; eretz-ze'it shemen udevash. Eretz, asher lo vemiskenut tokhal-bah lekhem, lo-tekhsar kol bah; eretz asher avaneiha varzel, umeharareiha takhtzov nekhoshet. ve'akhalta vesava'eta; uverakhta et-Ad-nai Eloheikha, al-ha'aretz hattovah asher natan-lakh. Hishamer lekha, pen-tish-kakh et-Ad-nai eloheikha; levilti shemor mitzvotav umishpatav vekhukkotav, asher anokhi metza'vekha hayom. Pen-tokhal vesavata; uvattim tovim tivneh veyashavta. Uvkarekha vetzonekha yirbeyun, vekhesef vezahav yirbeh-lakh; vekhol asher-lekha yirbeh. veram levavekha; veshakhakhta et-Ad-nai Eloheikha, hammotzi'akha me'eret mitzrayim mibbeit avadim. Hammolikhekha bammidbar haggadol vehannora, nakhsh saraf ve'akrav, vetzimma'on asher ein-mayim; hammotzi lekha mayim, mitzur hakhallamish. hamma'akhilkha man bammidbar, asher lo-yade'un avoteikha; lema'an annotekha, ulema'an nassotekha, leheitivkha be'akharitekha. Ve'amarta bilvavekha; kokhi ve'otzem yadi, asah li et-hakhayil hazzeh. Vezakharta et-Ad-nai Eloheikha, ki Hu, hannoten lekha koakh la'asot khayil; lema'an hakim et-berito asher-nishba la'avo-teikha kayom hazzeh.

(Devarim 8:6 - 18)

Yashav Rabban Gamliel vedarash: Atida eretz Israel lehatzmiakh kikerot shel lekhem al ha'etzim.

(Shabbat 30b)

Take the cup of wine or mitz and recite the blessing:

Barukh Ata Ad-nai El-heinu Melekh ha'Olam bore peri hagefen

And then recite the following verses and midrashim:

“Veyayin yishmakh levav enosh lehatzvil panim mishamen velekhem levav enosh yis'ad”

(Tehillim 104:15)

Lama haYayin nikra gam yayin vegam tirosh? Yayin – al shem shemevi yelala le'olam, tirosh - shekol hamitgare bo na'ashe rash. Rav kahana ramei kativ tirash vekareunan tirosh, zakha – na'ashe Rosh, lo zakha – na'asha rash.

(Yoma 76b)

Amar Rabi Shmuel Bar Nachmani Amar Rabi Yonatan: Minyan She'ein omrim shira ela al hayayin? Shene'amar: “Vatomer lahem hagefen hekhadalti eth tiroshi hamshame'akh Elohim va'anashim “Im Anashim mesame'akh – Elohim bema mesame'akh? Mikan, she'ein omrim shira ela al hayayin.

(Berachot 35a)

Take the olive, if there is no olive, take the dates or pomegranates in your hand, (Take the fruit and say the bracha over the fruit in accordance to the word closer to the word “Eretz” in the torah) Recite the blessing “Ha'etz” in a loud voice and have the intent to exempt all the fruits on the table.

Barukh Ata Ad-nai Eloheinu Melekh Ha'olam bore peri haEtz.

“Eretz Zvat khalav udvash” – Eretz sheperoteiha shemenim kekhalav umtukim kidvash

(Ketubot 112a)

After eating Olives Recite:

“Zayit ra'anani tomar kara Ad-nai shmekh”

(Yirmiyah 11:16)

Keshem shehashemen me'ir – kakh Beit Hamikdash me'ir lekhol ha'olam shene'amar: “Vehaleku goyim le'Orekh” Lakhen nkra'u avoteinu zayit ra'anani shehem me'irim lekhol be'emunatam. (Midrash Rabba Parashat khatzot Parsha 36:1)

לאחר אכילת תמר יאמר:

דרש רבי חייא בר לוליא: כתוב: צדיק פתמר יפרח כארז בלבנון ישגה, אם נאמר תמר למה נאמר ארז, ואם נאמר ארז למה נאמר תמר? אלו נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר: מה תמר אין גזעו מחליף - אף צדיק חס וחלילה אין גזעו מחליף - לכה נאמר ארז. אלו נאמר ארז ולא נאמר תמר, הייתי אומר: מה ארז אין עושה פרות - אף צדיק חס וחלילה אין עושה פרות - לכה נאמר תמר ונאמר ארז. (מסכת תענית דף כה עמוד א).

לאחר אכילת תאנה יאמר:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כתוב: "נוצר תאנה יאכל פריה" (משלי פרק כז פסוק יח) למה נמשלו דברי תורה לתאנה? מה עץ תאנה זה כל זמן שאדם מממשש בו מוצא בו תאנים. אף דברי תורה כן כל זמן שאדם הונה בהם מוצא בהם טעם טוב. (מסכת עירובין דף נד עמוד א).

לאחר אכילת רמון יאמר:

אמר ריש לקיש: פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן קל וחמר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעבי דינר זהב עמד כמה שנים ולא שילטה בו האור, פושעי ישראל שמליאין מצוות כרמון שנאמר: כפולח הרמון רקתו. ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תקרי רקתו אלא ריקתו, שאפילו ריקניו שברך מליאין מצוות כרמון - על אחת כמה וכמה". (מסכת עירובין דף יט עמוד א).

לאחר אכילת אגוז יאמר:

"אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמנים" (שיר השירים פרק ו פסוק יא), למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אפה רואה אותו כלו עץ ואין תוכו נפר, אף כשאפה פוצעו אפה מוצאו מלא מגורות מגורות של אוכלים, כף ישראל - צנועים וענוותנים במעשיהם ואין תלמידים שבהן נכרים ואין מתפארים להכריז על שבחן, אף אם אפה בודקם אפה מוצא אותם מלאים חכמה. וכן, מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס - אף ישראל גולים לבין האמות ולוקים מלקיות הרבה ובכל זאת - אין מעשיהם נמאסים. (הובא ברש"י שם).

לאחר אכילת אתרוג יאמר:

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" (ויקרא פרק כג פסוק מ) - זה האתרוג. והוא מרמז על השכינה, ועל דוד המלך, ועל הנשמה שהורה של כל יהודי. ולכן צריך להיות נקי מכל פגם וכתם, כי הנשמה טהורה היא וצריכה להשאיר נקייה מחטאי העולם.

לאחר אכילת תפוח יאמר:

"כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי" (שיר השירים פרק ב פסוק א). למה נמשל הקב"ה לתפוח? לומר לה מה תפוח זה נראה לעין בלא כלום אף באמת יש בו טעם וריח, כף הקב"ה חכו ממתקים וכלו מחמדים ונראה לעובדי כוכבים ולא רצו לקבל התורה, והיתה התורה בעיניהם כדבר שאין בו ממש, ובאמת יש בו טעם וריח, טעם מנין? שנאמר "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים פרק לד פסוק ט), ויש בו מאכל דכתיב "טוב פריי מחרוץ ומפז" (משלי פרק ח פסוק יט), ויש בו ריח שנאמר "וריח שלמתיו כריח לבנון" (שיר השירים פרק ד פסוק יא), אמרו ישראל אנו יודעין כחה של תורה לפיכך אין אנו זזים מן הקב"ה ותורתו, שנאמר: בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. (מדרש רבה פרשת ויקרא פרשה יז אות ב).

יקחו פרי מפרות האדמה ויברכו:

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי האדמה

יקחו משקה כלשהו ויברכו: (וכשבירכו על היין - ברכת הגפן יקחו מאכל אחר שבירכו שהכל)

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו

ברכה אחרונה לאחר שתיית רביעית משקה או אחר פירות שאינם משבעת המינים
ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, בורא נפשות רבות, וחסרון על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי העולמים.

After eating Dates, Recite:

Darash Rabbi Khiya bar lulyani: Katuv: Tzadik katamar yifrakh ke'erez balvanon yishge, im ne'emar tamar lama ne'emar erez, ve'im ne'emar erez lama ne'emar tamar? Ilu ne'emar erez hayiti omer: ma tama rein giz'u makhlif - af tzadik khas vekhalila ein giz'u makhlif - lekakh ne'emar erez. Ilu ne'emar erez velo ne'emar tamar, hayiti omer: ma erez ein oshe perot - af tzadik khas vekhalila ein oshe perot - lekakh ne'emar tamar vene'emar erez. (Taanit 25a)

After eating figs, recite:

Amar rabbi khiya bar abba amar rabbi yokhanan katuv: "Notzer te'ena yokhal priya" (Mishlei 27:18) lamah nimshelu divrei torah li'enenah? mah etz te'enenah zeh khol zeman she'adam memashmesh bo motzei vo te'anim. Af divrei torah khen kol zeman she'adam hogeh vahem motzei vahem ta'am tov. (Eruvin 54a)

After eating pomegranates, recite:

Amar reish lakish. Poshe'ei yisra'el ein or gehinnom sholetet bahen kal vakhomer mimmizbakh hazzahav, mah mizbakh hazzahav she'ein alav ella khe'ovi dinar zahav amad kammah shanim velo shaltah vo ha'or, poshe'ei yisra'el shemmelei'in mitzvot karimmon shenne'emar. Kefelakh harimmon rakkatekh. Ve'amar rabbi shim'on ben lakish. Al tikrei rakkatekh ella rekatekh, she'afilu re'kanin shebbakh mele'in mitzvot karimmon - al akhat kammah vekhammah. (Eruvin 19a)

After eating walnuts, recite:

"El ginnat egoz yaradti lir'ot be'ibbei hannakhal lir'ot hafarekhah haggefen henetzu harimmonim" (Shir Hashirim 6:11), lamah nimshelu yisra'el le'egoz mah egoz zeh attah ro'eh oto khullo etz ve'ein tokho nikkar'akh keshe'attah fotze'o attah motze'o male megurot megurot shel okhelim, kakh yisra'el - tzenu'im ve'anvevtanim bema'aseihem ve'ein talmidim shebbahen nikkarim ve'ein mitpa'arim lehakhriz al shivkhan, akh im attah vodekam attah motzei otam mele'im khokhmah. Vekhen, mah egoz zeh nofel betit ve'ein mah shebbetokho nim'as - af yisra'el golim levein ha'ummot velokim malkiyot harbeh uvekhil zot - ein ma'aseihem nim'asim (Rashi ibid.)

After eating Etrog, recite:

"Ulkakhtem lakhem bayom harishon peri etz hadar" - zeh ha'etrog. Vehu meramez al hashekhinah, ve'al david hammelekh, ve'al hanneshamah hattehorah shel kol yehudi. Velakhen tzarikh lihyot naki mikkol pegam vekhetem, ki hanneshamah tehorah hi utzerikhah lehisha'er nekiyah mekhet'ei ha'olam.

After eating apple, recite:

"Ketappuakh ba'atzei haya'ar ken dodai bein habbanim betzillo khimmadti veyashavti ufiryo matok lekhikki" lamah nimshal Hakadosh barukh hu letappuakh? lomar lekha mah tappuakh zeh nir'ah la'ayin belo khelum akh be'emmet yesh bo ta'am vereiakh, kakh hakadosh barukh Hu khikko mamtakkim vekhullo makhamaddim venir'ah le'ovedei kokhavim velo ratzu lekabbel hattorah, vehayetah hattorah ve'eineihem kedavar she'ein bo mammash, uve'emmet yesh bo ta'am vereiakh, ta'am minnayin? shenne'emar "ta'amu ure'u ki tov Hashem" veyesh bo ma'akhal dikhtiv "tov piri mekharutz umippaz" veyesh bo reiakh shenne'emar "vereiakh salmotayikh kere'akh levanon", ameru sirael anu yode'in kokhah shel torah lefikhakh ein anu zazim min HaKadosh barukh Hu vetorato, shenne'emar. Betzillo khimmadti veyashavti ufiryo matok lekhikki.

(midrash rabba Parashat Bo Parsa 17:2)

Take the fruits from Ha'Adama and recite the blessing:

Barukh Ata Ad-nai El-heinu Melekh Ha'olam Bore Pri Ha'Adama

Take the drinks and recite the blessings:

Barukh Ata Ad-nai El-heinu Melekh Ha'Olam shehakol nihya bidvaro,

After drinking the drinks a reviit and eating the fruits that doesn't belong to the 7 species of the land, recite the following blessing:

Barukh Ata Ad-nai El-heinu Melekh Ha'Olam Bore Nefashot Rabbot Vekheseronan al kol ma shebarata lehakhavot bahem nefesh kol khai barukh khai ha'olamim.

נשאלתי בגזל חצי פרוטה היון וחצי פרוטה למחר אם חייב להשיב?

ומר בריה דרבנא הגאון רבי משה ישראל זצ"ל אב"ד רודוס הזכיר מדברי אביו הנ"ל בספרו משה ידבר (הלכות גזילה סימן ז עמוד ש - שא הוצאת מכון שלמה אומן), וכתב ע"ז, לענ"ד עם נטילת הרשות אמינא דחייב להשיב אם גזל פעם שנית. ובכל כה"ג יד המוחזק על העליונה ככל דיני ממון שיש בו מחלוקת. ובתשובה הארכת.

בברכה הרב אפרים כחלון.

תשובה: מצאתי לאב ובנו הרב ותלמידו שנחלקו בזה לדינא, שהגאון רבי אליהו ישראל אב"ד אלכסנדריה עמיתו של החיד"א בספרו ארעא דישראל (מערכת הג אות ו) כתב, דהאמת שלא נמצא נידון זה בספרי הפוסקים, ומה שנראה הוא דכיון שגזל הראשון אינו בתורת השבה שהרי נמחל כל שחזר וגזל ממנו פנים חדשות באו לכאן ואינו מצטרף.

שאלה: נסעתי במונית שהנהג הפעיל 'מונה' לתשלום, ובאמצע הנסיעה אירעה אזעקה, ומחמת העיכוב שנוצר (מחמת הצורך למצוא מקום מחסה) עלה מחיר המונה לכדי תשלום של מאה ש"ח, האם יכול בעל המונית לדרוש ממני מחיר מלא כפי המופיע על צג ה'מונה'? ומה הדין אם כבר נתתי לבעל המונית מאה ש"ח כדי שיחזיר לי עודף, והוא אינו מוכן להחזיר?

בדעת הרא"ש. ועי' סי' שצ סעי' ב' דמהני תפיסה בספיקא דדינא. ואע"פ שיש מאן דס"ל דהוי פסידא דפועל משום דהוי ליה להתנות וכו', שלפי"ז הוי פסידא דפועל בתורת ודאי ולא מהני בזה תפיסה. מ"מ ודאי שיוכל בעל המונית לומר קים לי כהרא"ש והטור הנ"ל. ועל כן אם תפס לא מפקינן מיניה.

ואע"ג שאליאב דהרמ"א בהג"ה (סי' שצ סעי' ב) לא מהני תפיסה בספיקא דדינא, לענ"ד יש לומר שכל כהא"ג שבעל המונית לא מסכים להחזיר את העודף מהני אפי' להרמ"א, לפי שהנוסע נתן את המאה שקלים ברצון ליד בעל המונית, ועל כן אי החזרת העודף לא מקרי תפיסה, אלא שבעל המונית נעשה מוחזק, ולענ"ד יש ראייה לזה מהמבואר בב"ק קיג גבי טעות הגוי במעשה של שמואל שמוכח משם שכל כהא"ג לא מקרי גזילה אלא טעות. ודו"ק.

אולם לא יוכל בעל המונית ליטול את כל המאה ש"ח על היתרה שנוצרה מחמת האזעקה אלא רק כפועל בטל. וכן עליו להפחית את דמי הדלק שהיה נשרף אם היתה הנסיעה באורך זמן של נסיעה שעלותה מאה ש"ח.

בברכה הרב שלמה שרביט.

תשובה: לכא' יש לומר שהנוסע פטור מכל יתרת הסכום שנוצרה מחמת האזעקה, כיון שהאזעקה היא אונס ששניהם יכלו לאסוקי אדעתיהו באותה מידה, וכן מבואר בש"ע (סי' שלד סעי' א) ע"פ גמ' בב"מ (עז). גבי השוכר פועל להשקות שדה מהנהר ופסק הנהר וכו'. ע"ש. וכ"פ שם הרמ"א שבכל אונס שאירע לפועל, בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא, או ששניהם אינן יודעין, הוי פסידא דפועל וכו'. ע"ש. ואע"ג דנידו"ד הוא אונס של מכת מדינה, ובסי' שכ"א מצאנו שיש לחלק בין אונס של מכת מדינה לאונס שאינו מכת מדינה, כבר כתב בנתיבות בסי' שלד (בביאורים סק"א) שבכגון נידו"ד ודאי הוי פסידא דפועל גם במכת מדינה. ואכמ"ל.

ואולם אם הנוסע נתן לבעל המונית שטר של מאה ש"ח ע"מ שיחזיר לו עודף, יכול בעל המונית לעכב לעצמו גם על העיכוב שנוצר מחמת האזעקה, היות והוא מוחזק בממון. וכן מבואר בטור וברא"ש (בסוגיא שם) שאם שניהם יכלו לאסוקי אדעתיהו מהאונס או שניהם אינן יודעין מהאונס הפועל מפסיד, 'שהמוציא מחברו עליו הראיה וידו על התחתונה'. ע"ש. דמשמע דמה שאמרו שיש פסידא לפועל הוא מחמת הספק, וא"כ מהני תפיסת הפועל. וכן מבואר בביאור הגר"א (שם סק"ה)

שאלה: דירה מושכרת ביישוב בצפון נפגעה מטיל, [יחד עם בתים רבים ביישוב] ואין יכולת לדור בה, האם השוכר צריך לשלם דמי שכירות לבעל הבית?

כל בתי העיר, וכגון השאלה שלפנינו, לכו"ע משלם רק עד זמן שנפל הבית, (וזה גם לדעת נתיב"מ החולק על הסמ"ע יעווי"ש).

על כן יש לפטור את השוכר מלשלם.

בברכה הרב צבי דידי.

תשובה: כאשר נפל בית המושכר, לדעת מרן השו"ע (ח"מ סי' ס"ז) אינו משלם אלא עד הזמן שנפל, ולדעת הגה"מ (לספר משפטים סימן יז) והסמ"ע (סי' שיב ס"ק לד) כתב שזו גם דעת הרמ"א, צריך לשלם עד סוף זמן השכירות.

אמנם כתב שם הרמ"א שאם היא "מכת מדינה" כגון שנשרפו

נשאלתי מה"ה יצחק פרץ נר"ו מעי"ת מכסיקו האם אותם המדברים בפלאפון בשוק נפסלים לעדות כמו האוכל בשוק (ח"מ סימן לד סעיף יח), כי יצאה שמועה מכמה רבנים שאמרו כן?

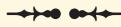
פחות וירוד מאכילה ומי שזאת מעלתו אין עדותו מקובלת. ע"כ. ונראה שכיום אין בדיבור בפלאפון בשוק מעשה פחות וירוד, ולו יהיה אלא ספק הלא כל פסול האוכל בשוק הוא מדברנן כמבואר בשו"ע (שם) וספק דרבנן לקולא. וגם על

תשובה: כתב בשו"ת הר"י מיגאש (סימן קנט), האוכל בשוק פסול לעדות פרשו הגאונים ואמרו לאו משום דאיפסיל מחמת רשע הוא ולא משום דאיסורא קעבד, אלא משום דהוא פחות וירוד ואינו נוהג בכבוד עצמו, וכ"ש אם עשה בשוק מעשה שהוא

ומה ששמעת רבנים שאומרים שהם נפסלים לעדות, אבאר לך דבריהם, על פי מה ששמעתי מהראשון לציון הרב יצחק יוסף שליט"א: שאחיו הגדול הרב הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל סבר שהמעשנים סיגריות פסולים לעדות. ושאל אותו האם תסכים להתיר אשת איש לעלמא - או ממזרים כשעדי הקידושין היו מעשנים סיגריות? והגאון רבי יעקב זצ"ל נסוג אחר. והיינו שהרבה פעמים ומפרסמים דברים כדי להרתיע ולמגדר מילתא, אך אליבא דהלכתא אין הדבר כן. ואין לגבב חומרות לדינא.

בברכה הרב אפרים כחלון.

האוכלים בשוק כיום מסתברא מילתא שהשתנו הטבעיים, ואין זה מנהג בזוי כיום, שנפרץ הגדר ולא שבקת חיי לכל ברייה. והאומר כן חוששני לו מחטאת שמוציא לעז בכדי על הרבה מעם בני ישראל. וכ"כ בספר שלום יעקב להגרי"ח סופר נר"ו (קונטרס ג סימן כה), בשם מו"ר חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל שהאוכלים כיום במסעדות שהשולחנות נמצאים ברחוב ממש אינם נפסלים לעדות. וכ"כ בספר אוצר המשפט (חלק ב סימן לד עמוד רפו), שכיום אין האכילה בשוק נחשבת למנהג בזוי, ולא נפסל לעדות. ע"כ. ולכן אין לפסול לעדות חלילה אותם המדברים בפלאפון ברחוב.

שאלה: שכר דירה ביישובי עוטף עזה, ועזב כעת מחשש הטרור - כשעדיין לא תם חוזה השכירות. וטוען השוכר שאינו מוכן לשלם את המשך השכירות, והמשכיר טוען שיש הרבה שדרים ביישוב ולא מפחדים?

גוי לגור בשכנות ממש לשוכר, ואם כן זה דבר שהיה קיים, ודחו טענתו שחשש משכנות סמוכה של גוי אלים גרע יותר, ודומה לנפל הבית, וגם כאן נאמר שאינה דומה מכת מדינה דקודם המלחמה לעכשיו, ושוב יש לפטרו מתשלום לכו"ע. וצ"ע.

ומלבד זאת שיש לומר שלא נחשיב זאת כמכת מדינה, ונוכל לפוטרו רק מדין נפל הבית ע"פ שו"ת משפט צדק ורבים פוסקים הסוברים כמותו, מ"מ גם בזה יש חולק, שלא להחשיב חשש חיצוני מגוי, כנפל הבית שהוא בגוף הבית, עיין בפתח"ח שכירות עמ' קמד, ואפשר שיוכל לומר קים לי כוותיה, אם אינו יחיד בפסק זה.

על כל פנים למעשה יש לומר שאם השוכר עדיין לא שילם, אי אפשר לחייבו, כי הוא מוחזק ובודאי יכול לומר קי"ל כהפוטרים.

בברכה הרב צבי דידי.

תשובה: הפוסקים דנו בחשש של שוכר הטוען שאינו מוכן להמשיך את תשלום השכירות כאשר גוי אלים בא לדור בשכנותו, ובפרט אם יש גם חשש פיקוח נפש - ודימו זאת לדין "נפל הבית" הנ"ל, שלדעת מרן השו"ע (שיב סי"ז) לא משלם אלא עד זמן נפילת הבית - כן כתב בשו"ת משפט צדק (ח"ב סימן לא) וע"ע בפתחי חושן שכירות עמ' קמב והלאה שכך היא דעת רבים, - ואמנם הרמ"א (ע"פ הסמ"ע) חולק בדין נפל הבית, וסובר שצריך לשלם את כל השכירות עד סופה, מ"מ במכת מדינה מודה לדעת מרן שלא משלם אלא עד זמן נפילת הבית.

אלא שיש לדון ע"פ דברי המחנה אפרים (הלכות שכירות סימן ה) שכתב שלא נאמר דין מכת מדינה אלא בדבר שאינו שכיח, וכן משמע במהרי"ל (סימן מא), והרי ביישובי העוטף התקפות טילים דבר שכיח הוא - והרי אם לא מכת מדינה היא נבא למחלוקת השו"ע והרמ"א - ויש לדחות שאמנם הייתה שכיחות של טילים, מ"מ מצב החשש והפחד אינו דומה כלל מה שהיה בעבר לתקופה זו, וגם בתשובת משפט צדק הנ"ל טען המשכיר שתמיד היו גויים גרים בסביבה ורק עכשיו בא

שאלה: האם מותר לחכם להשיב לאחד מבעלי הדין דרך שאלה ותשובה בדיני ממונות.

הוא כן, בלא שמדבר להדיא על מה שאירע לשואל. אלא שיש להזהר שמא מתוך דבריו ילמדו לשקר, ובעל התרומת הדשן נמנע להשיב גם בדרך זו, וכ"כ המהרש"ל בדעתו, ומהרשד"ם כתב שיש להמנע מלהשיב בכגון זה ממדת חסידות. ד. להשיב בדרך של 'אם כן', יש אוסרים (הרמ"א בהג"ה) ויש מתירים (שו"ת בנימין זאב), והמיקל בזה מדוחק ידגיש שכל דבריו הם בערבון מוגבל כיון שלא נשמעו ב' בעלי הדין.

בברכה הרב שלמה שרביט, ראה בהרחבה בשו"ת אמת ליעקב (ח"א סי' כב).

תשובה: א. אסור להשיב בלשון המשתמע כהכרעה למעשה, אם לא שמע את ב' בעלי הדין. ועובר גם על 'אל תהי דן יחיד'. ב. אין איסור להשיב לאחד מבעלי הדין אם אין הכרעה הדין תלויה בטענות בעלי הדין, כדיני הנחלות או אבידה. וכ"כ הרמ"א בתשובה. ג. יש מקום להתיר להשיב דרך 'משא ומתן' (מהר"ם פדואה) או 'מראה מקום' (בשו"ת הרמ"א) או 'דרך עיצה' (מהרי"ל), דהיינו שאין בדבריו הכרעה כלפי מה שאירע לשואל, וכל דברי המשיב הם שיש הלכה פלונית ולפי אותה הלכה הדין

שאלה: האם אדם שלא שומר עיניו נפסל לעדות?

העזר סימן יח), שו"ר בספר הנהגות ופסקים להגרי"ח זוננפלד זצ"ל (הלכות דיינים ועדות אות ד) עדים שאינם מקפידים על איסור הסתכלות בנשים אינם נפסלים לעדות. ועיין בשו"ת שלמת חיים זוננפלד (חושן משפט סימן טז) שהזהיר מלהרהר אחרי הבתי דינים שמקבלים עדים כאלה, שבתי הדין יודעים ההלכה מי פסול לעדות. וכמובן שאין בדברים אלו הוראת היתר שלא לשמור העיניים, ומדיני עדות בלבד נאמרו הדברים.

בברכה הרב אפרים כחלון.

תשובה: כתב הסמ"ע (ח"מ סימן לד ס"ק נז), אפילו מחלל שבת אם אינו יודע שהוא נפסל לעדות על ידי כך, צריך להודיעו. והסכים לזה מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן לד ס"ק כח). וכן כתב הגאון רבי עקיבא איגר בתשובה (סו"ס צו), שאין לפסול לעדות את המגלח זקנו בתער, כי מבואר בחושן משפט (סי' לד סכ"ד) שצריך להודיעו שהעושה כן נפסל לעדות. ואלו לא שמיעא להו איסורא. ע"ש. ועיין עוד בממה שכתב מוריניו ורבינו מרן הראשון לציון הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ח אבן

אל אחינו בית ישראל די בכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

הנה נתעוררנו בדבר תקנותיהם הנשגבות של גדולי ישראל בעניין החשיבות והמעלה שיש לכל יהודי הקובע סדר לימוד יומי בלימוד 'הדף היומי' בתלמוד הבבלי, והדף היומי בתלמוד הירושלמי, והלימוד היומי ברמב"ם, שאין לשער את גודל התועלת שצמחה מזה לכלל ישראל, שנתרבתה תורה בעולם באופן נפלא.

וידועים דברי רבינו הרמב"ם בפרק א' מהלכות תלמוד תורה: כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כחו, ואפילו עני המתפרנס מהצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה. וכן פסק בשלחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף א'.

ואולם, היות וישנה חשיבות ראשונה במעלה בלימוד השלחן ערוך, היות וכל בית ישראל סמוכים על שלחן זה, וידעת הכתוב בו הוא ודאי חובה קדושה על כל יהודי באשר הוא, הננו להכריז בזה ע"פ יוזמת נשיא בית דיננו, כמוה"ר ר' יעקב זמיר שליט"א חבר ביה"ד הגדול, על יוזמת

'סדר לימוד השלחן ערוך היומי'

וכבר פשוט וידוע לכל בר בי רב, שלימוד ההלכה למעשה בשלחן ערוך ונושאי כליו, היא חובה קדושה על כל איש מישראל. וכבר אמרו במסכת מגילה דף כח ע"ב, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ופירשו רבותינו האחרונים (ש"ך סי' רמו סק"ה, ושם בט"ז סק"ב), שהכוונה להלכות פסוקות על פי הפוסקים אשר מפייהם אנו חיים, וכמו שנתבאר בהרחבה במאמרו של נשיא הבר"ץ בתחילת עלון זה, והוסיפו לומר (שם) שבלא זה לא יוצאים ידי חובת תלמוד תורה.

וידוע מש"כ רבינו האריז"ל ש'הלכה' בראשי תיבות 'הריעו לה' כל הארץ'. ובזכות תורתנו הקדושה נזכה להגאל גאולה שלמה, ככתוב: "זכרו תורת משה עבדי", וסמך ליה "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא".

הרב יעקב זמיר

הרב צבי דידי

הרב אפרים כחלון

הרב שלמה שרביט

